

1-26, 1900. I. félév

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KISS JÓZSEF

XXI. KÖTET.

(1900. JANUÁR, FEBRUÁR, MÁRCZIUS, ÁPRILIS, MÁJUS, JUNIUS.)

BUDAPEST.
A HÉT KIADÓHIVATALA
VII., ALSÓ-ERDŐSOR 3. SZ.

TARTALOMJEGYZÉK.

Arczképek.		Lap			Lap			Lap
Balogh Szidi ...	258	Kádár : Renaissance ...	226	Endrődi Sándor : Sirályok ...	294			
Böhlöny Duczi ...	365	— Luxus ...	357	Erdős Renée : Szeretném tudni ...	34			
Brandes György ...	202	Milos : Az esküdszékek ...	1	— Tudnék még szeretni ...	130			
Fejérváry Géza báró, szöv. nélkül 10. sz.		— Arany ...	53	— Szent éjszaka ...	228			
Miss Joë Field ...	59	Pató Pál : Színházi vita ...	113	— Nem énekellek meg ...	282			
Fónagy Józsefné ...	338	Semper : Pénz és föld ...	82	— Ha százszor ...	316			
Gyp ...	315	— Jubileum ...	121	— Különös álmom volt ...	359			
Hegedűs Sándorné ...	38	— A zab körül ...	154	Hajós Izso : Századvég ...	26			
Jászai Mari ...	189	— Összeférhetetlenség ...	178	Heltai Jenő : A másik ...	178			
Katona Béla ...	106	— Meghalni ...	214	Ignotus : Killed at Ladysmith ...	50			
Küry Klára ...	126	— Rovancsolás ...	229	Jékey Aladár : Néma dalok ...	42			
Lindh Marczella ...	219	— Sonnenbergék ...	261	— Pihenőben ...	180			
Melba asszony ...	12	— Személyes hajszja ...	294	Kisfaludy Atala : A szomorú vendég ...	6			
Munkácsy Mihály ...	288	— In hoc signo ...	341	Kiss József : Borongás ...	1			
Pálmay Ilka ...	272	Senex : Képek ...	188	Kun József : A holnap ...	250			
Roberts ...	371	Simplex : A Myria-krízis ...	73	— Vallomás előtt ...	287			
Sándor Pál ...	139	— Látogatás az elbujdosott és vissza-	200	Livia : Magdolna (Annie Vivanti) ...	226			
Dr. Schmidt Mariska ...	400	tért Adorjánnál ...	200	Lucza Panna : Filozofia ...	201			
Schwarcz Gyula dr. ...	76	Tar Lőrincz : Osztrák dolgok ...	33	Lys Noire : Magdolna ...	300			
Stefánia, szöveg nélkül 6. szám		— Szén ...	52	Makai Emil : A nagy Galeotto ...	210			
Szabó Endre ...	31	— Észak és dél ...	102	— Esküvőn ...	342			
Szapáry Pál gróf és neje ...	346	— Transzvál ...	129	Martos Ferencz : Sugárzó téli éjszakán ...	82			
Szomaházy István ...	170	— Utópiák ...	193	— Long Tom ...	327			
Kronikák.		— A sakkgenie ...	250	Mezarthim : Immortelle ...	9			
Alakos : Literis et artibus ...	119	Tetétlen : Elcsesélt szekundák ...	105	— Az álmok vége ...	390			
Bojtorján : Gelkin ...	351	— A fiakker ...	180	Molnár Jenő : A szerelem ajándékai ...	89			
— Az Orient-Expressen ...	383	— A szegény bosnyákokról ...	335	M. Kornis Aranka : Az első redő ...	22			
Bőkezü Lipót : Végrendeletem ...	236	Quis : Kornfeld ...	186	— Szerelem ...	184			
Caliban : A pedáns báró ...	9	Yorick : Auguszt ...	165	— Márta és Mária ...	379			
Cicerone : Pesti dolgok 1. ...	269	— ács : N. O. N. A. ...	90	Nográdi Pap Gyula : Vadászkiáltók ...	266			
— » » 2. ...	313	p. : Leiningen naplója ...	161	Pásztor Árpád : Killed at Ladysmith				
— » » 3. ...	347	— r. : Miramare-i levél ...	169	(Rudyard Kipling) ...	66			
— » » 4. ...	378	S—r : Együtt a halálba ...	42	Rózsá Miklós : Bucsú ...	134			
Dániel : A régi városháza ...	265	Bánffy Dezső naplójából XVI. ...	17	Sajó Sándor : Jámor voltam ...	12			
— Kina ...	373	» » » XVII. ...	49	— Kit az Isten szívvel vert meg ...	30			
Gingalló : A papiros ócsárlása ...	233	» » » XVIII. ...	97	Sas Ede : Phaeton ...	1			
Hutchinson : Kutyákról ...	331	» » » XIX. ...	145	— Szegény emberek ...	16			
Idem : Az utolsó világos pillanat ...	286	» » » XX. ...	245	Szalay Fruzina : Elveszett nap ...				
— Bábolna és Budapest ...	361	» » » XXI. ...	281	— Éjjel ...	1			
Ignotus : Zsoldics Mihály ...	225	» » » XXII. ...	309	— Április ...	2			
— A magyar művész ...	277	» » » XXIII. ...	366	— Vihar után ...	3			
— A kínai kérdés ...	393	» » » XXIV. ...	389	Szász Gerő : Kiszáradt fa ...				
Incubus : Ballada a velszi herceg cso-		Saison.		Szentessy Gyula : Mi ketten ...	2			
dálatos megmeneküléséről ...	219	Emma : Színházi levél ...	6	— Láttam az utcán ...	2			
— Az idegenvezetők ...	254	— Erkölcsös levél ...	150	— Beszélhet rólad ...	393			
— Az elefánt dalaiból ...	334	— Színházi dolgok ...	300	Telekes Béla : Dolce far niente (Rostand) ...	162			
— Zarzuela az elárvarezett flottáról ...	348	Sigma : Farsang ...	27	— Joubert sirja ...	199			
Interim : Fuoco ...	304	M. G. : Negyvenéves asszonyok ...	26	— Születnek olykor ...	278			
Jaák : Dr. Szapáry és gróf Szapáry ...	22	Költemények.		Veszelei Károly : Tul a felhőkön ...	70			
Kádár : Doctor rerum technicarum ...	27	Balla Miklós : Régi nóta ...	318	— Pillanat ...	115			
— Ypsilon ...	65	Balogh Pál : Goethe Faustjából ...	346	— Déli szél ...	14			
— Croquis-téma ...	210	Bán Aladár : Az ér (Erkko) ...	141	— Októberi alkonyok ...	24			
		Bodor Aladár : Örök világosság ...	327	— Furulya-szó ...	31			
				— Hangulatok ...	33			
				Zempléni Árpád : Tengeri csiga ...	9			

Novellák, rajzok, szindarabok.

Vegyes tárczaczikkek.

Abonyi Árpád: Alku a havasok alatt ...	246
Juani Aho: Hűség ...	267
George Auriol: Háladatosság ...	121
Paul Bourget: Gyermekkori emlékek ...	349, 368
Csehov: Pillangó ...	336
Fehér Judit: A koporsó ...	35
Gárdonyi Géza: Ismerkedések ...	374
Gyarmathy Zsigáné: Tamás Kata ...	8
Herczeg Ferencz: A nevelő nő naplója ...	146
Kabos Ede: A vén kecske ...	310
Rudyard Kipling: Georgie Porgie ...	215
Kóbor Tamás: Budapest. 2, 23, 39, 55, 74, 82, 98, 116, 131, 152, 166, 181, 195, 211, 230, 251, 263, 283, 301, 316, 327, 343, 362, 380, 394	
Kozma Andor: Így születik a nép ...	227
Levik Károly: Oculi ...	179
— Tor ...	359
Makai Emil: A hét kövér esztendő ...	18
— Tudós professzor Hatvani ...	114
Milkó Izidor: A szakadék ...	50
Maupassant: Az estély ...	135
— Az ajándék ...	186
— Schopenhauer teteme ...	199
— Asszony ...	234
Molnár Ferencz: A börtön ...	103
Murai Károly: A hálátlan ...	10
Papp Dániel: Jóságosság ...	162
Székelyi Zsigmond: A vetélytársak ...	279
Vértesi Arnold: A bak-őz ...	298
— Nászutazás ...	390
Tóth Mór: A mindszei komiszárius ...	66
Gabriela Zapolszka: A zongorás ...	332

Anteus: A tisztaság gyára ...	274
Fröhlichné Móricz Paula: Báró Atzél Béláról ...	219
Incubus: Diákbál ...	58
— Dalok a derbyről ...	367
Janus: Pályázat az ujságok chifre-szó- tárára ...	26
Jókai Mór: A szabadelvű párt jubileuma ...	134
Kazár Emil: Munkácsy fiatal koráról ...	294
Sylvanus: Próbakiállítás ...	127
Strausz Adolf: A balkán-félsziget ...	6
Tóth Béla: A flu ...	198
Tau: Transzváli farsang ...	43
Ygrec: Berzsényiek csütörtökön ...	87
— » » » ...	107
— » » » ...	141
— » » » ...	171
— Az utolsó csütörtök ...	255
— Berzsényiek lóversenyen ...	329
— Nyár ...	393
Egy mérnök: Doctor rerum technicarum ...	47
A kártyás ...	89
A nagy emissio ...	273
Ankét Gutenbergről ...	397

Irodalom.

Idem: Utazás Simonyi Zsigmond körül ...	386
Osvát Ernő: Ibsen ...	71
— Idegenek között ...	159
Sector: Szabó Endre ...	31
D. A Schöberl-vers ...	206
M-r.: A verebek ...	111
S-r.: Falusi potentátok ...	291

X.: Amerikáról ...	355
A régi Pest ...	63
Utazás egy operaszöveg körül ...	95

Színház. Művészet.

Diener-Dénes József: Tavasz-tárlat ...	238
Gönczöl: Tűz ...	156
Ignotus: Tudós professzor Hatvani ...	135
— Francia esték ...	158
Pató Pál: Napoleon öcsém ...	62
Sector: A bártfai bástyák ...	15
Simplex: Göndör Sándor a Nemzetiben ...	339
Viharos: A Székely-kiállítás ...	174
Ó. L.: Homokzátányok ...	221
I-s.: Az ég madarai ...	30
M. G.: Tüll változások ...	62
— A medvebőrös ...	79
— Offenbach ...	124
— Ábrányiné és Lindh Marcella ...	158
— A ballerina ...	258
— Konti József ...	307
— Pucscok ...	403
R-r.: A Bar Kochba szerzőjéről ...	222
— Phaedra a Vigszínházban ...	259
Pp.: Keresztelő János ...	94
— Asszonyok ...	190
— Vigszínház ...	204
— Shakespeare ...	272
— Juliette válópóré ...	322
sz. i.: Somló Emma ...	290
— x.: Beöthy László ...	290
y.: Mary ...	126
Ora et labora ...	45
Szentgyörgyi István ...	110

Ezenkívül minden számban INNEN-ONNAN, apró művészeti és irodalmi czikkek, felváltva: Zene, Képzőművészet, Köz-gazdaság, Divat, Heti-Posta stb.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... » 10.—

Negyedévre ... » 5.—

Egyes szám ára 40 fill.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal.

BUDAPEST,

VII. ker., Alsó-Erdősor 3. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

— Budapest, január hó 7. —

Borongás.

*Titkos szerelmem, édes szép virágom,
Ha szél sohajt a zörgő száraz ágon,
Eljősz-e hozzám a hűs éjszakákon?*

*Meglátogatsz-e még egy röpke perczre,
Borongó kedvem rózsaszínre festve,
Utolsó álom, haldokló szerencse?*

*Vagy elpártolsz, mint minden e világon?
És elmosódom, mint a madárlábnym,
Mit befűjt a szél vagy elnyelt a zátony?*

Kiss József.

Krónika.

Az esküdszékek.

— Emma aszszonyoknak ajánlva. —

— jan. 3.

Midőn Tennessee ellen tartanak lynch-tárgyalást Bret-Harte-nál, a rabló barátja és lakótársa egy egész nagy zacskó aranyat kínál oda a kaliforniai esküdteknek. De — siehe da! — a lompos aranyásók, a félszemű Juba Bill s az óriási gazember, C. A. Starbottle és Jack Hamlin, a rovott multu nagyfuvaros nem hajlanak a vesztegetésre, a népbíróság igazságosságát még akkor sem terelheti félre az arany, ha az esküdtek nem korrekt európeerek, hanem hitvány kaliforniai bevándoroltak!... Nem ismerem Bret-Harte ez elbeszélésénél (»Tennessee társa«) külön filippikát az esküdszéki intézményért. Mintha az ó-görög démosz lelkiismerete támadna föl e toprongyos alakok közt, akik a lynch neve alatt sütkéreznek Hellász fényözönében... Hisz úgy is van, a mai esküdszék, akár a lynch formájában is egyenlő a régi demokráciával s midőn Juba Bill és C. A. Starbottle lynchbírásgot ülnek, önkéntelenül érezhetik a klaszszikai mult ébredését. A régi demokráciák sokkal inkább foglalkoztak nyilvános biráskodással, mint kormányzati tényekkel s az esküdszékek tényleg hivebb utánpótlásai is a régi demokráciáknak, mint a parlamentárizmus, mely sohasem tudja kifejezni a népfőnség közvetlenségét. Önnek, tisztelt aszszonyom, bizonyosan van tudomása róla, hogy Ujesztendő óta a magyar igazságszolgáltatás is kaput nyitott a régi demokráciának.

Ez alkalommal tehát hódoló kalaplengetéssel illik üdvözölni az új institucziót. Eszményi tartalmát illik elis-

merni, a gyakorlatban pedig illik bevallani, hogy tulajdonképpen a manónak sem kellenek az esküdszékek. (Várjon, édes aszszonyom, mindjárt ki fog derülni, hogy micsoda köze van ehhez önnek.) A mi országunkban tudniillik egyszer tíz hónapig élt a demokrácia; 1848—49-ben ugyanis, mikor a kerékgyártók polgártársnak szólították az államtitkárokat. Azóta itt elveszett a demokrácia és senkisem találta meg és Szylveszter éjszakáján sem hallgatózott senkisem az új Kuria táján. Pedig akkor Stephanusz protonotáriusz (t. i. Verbőczy István) nyargalt arra az igazság serpenyőjén s bekötött fejével hevesen zörgette az igazságügyminisztérium ablakait. »Mit akartok ti itt a demokráciával?!... Tudjátok-e, hogy a démosznak, amely önmaga biráskodik, önmagából kell állania is?! S ti a magyar igazságszolgáltatást ráruháztatok a modern démoszra, a harmadik rendre, mikor az Magyarországon kevésbé áll magyarokból, mint ártalmas és ártalmatlan kipfelhauserekből?!... Vártatok volna még husz esztendeig, míg mindenütt lesz igazi magyar polgári osztály, adta teremtetten!«

... Ön, édes kedves Emma aszszonyom, még mindig csudálkozva néz reám s aczélszínű szemét mély közömbösséggel villogtatja. Kérem, üljön nyugodtan s ne tűntessen vele, hogy ön még 1900-ban is magas stekliket visel, hanem huzza szépen helyre a vörös pongyoláját. Nem akarom önt itt száraz jusztiapolitikai dolgokkal untatni s még csak azt közlöm önnek, hogy hazánkban ezidő szerint Gozdu Elek a legnagyobb jusztiapolitikusa. Mert Zomborban (ahol ő az elnök) úgy állította össze az esküdtek listáját, hogy arra egy igen kitűnő pesti fiskális azt jegyezte meg: »Mintha csak egy főispáni ebédről olvasnám a jelenvoltak névjegyzékét. Van benne egy csomó megyei tisztviselő, városi tisztviselő, nyugdíjas tisztviselő, bürokráciai notabilitás, — szóval épp a törvény intenczióinak megfelelő, amely tudvalevőleg lehetőleg nem akarja igénybe venni a köztisztviselőket.« Kérdés már most, miért a legnagyobb jusztiapolitikus Gozdu Elek? Azért mert nem olyan közpolgári listát állított össze, aminő szokásos egész Európában? Nem, hanem azért mert belátta, hogy az esküdtbiráskodás magyarságát csak az esküdszéki intézmény természetével ellenkező uton lehet megóvni Magyarországon. (Lássa, ezt kopogtatta az előbb Verbőczy István.)

S most, miután reményilem, hogy önt, mint tanúlkony szőke nőt, ezek a bevezető megjegyzések sem untatták; áttérek e sorok valóságos céljára. Arra akarom ugyanis figyelmeztetni, hogy ne várjon az esküdszékektől semmiféle szenzációt. Az ön neme, amely gyöngének

mondatik, (ámbar már olvastunk egy szatócsnérol, aki baltával verte agyon az urát), — az ön neme, a vele-született romantikánál fogva mindig a madame Clovis Hugues esetére gondol, ha szó esik az esküdszékekről. Aszszonyom, ez rettentő romantika és rettentő felületesség. Önök midőn nedves, homályos téli délelőttökön kölni vizet fecskendeznek a cserépkályhára s az illatos magányban az emberiség problémáiról dolgoznak, minden kérdésben a legjobb megoldást keresik. S ekközben nem mindig mérlegelik a tényleges adatokat. Ime az ön napjain is dr. Prakk a harangkabátos ügyvédjelölt (hogy szinte vivos voco-t, mortuos plango-t mond a harangkabát), az ön napjain is már harmadfél hónapja beszél ez a dr. Prakk az esküdszékekről. S ön a kölni odeurben így gondolkozik: »Ah, most kezdődik az a korszak, midőn a hűtlen hitvestársat, avagy az aljas csábitót s a gonosz rágalmazót lelövik s az esküdtek azután fölmentik a tettést. Most kezdődik a törvényszéki regényesség időszaka, a »Bánya« főjelenete az Alkotmány-utczában s az éljenzaj, mely a kiszabadult vádlottat kíséri az utcán!« Szép aszszonyom, ne higgyen ezeknek az illuzióknak s ha azt gondolja, hogy madame Clovis Hugues módjára most már Magyarországon is az önbíráskodáshoz fordul, illetőleg a miniatűr-revolverekhez fordulhat a sértett női önértet; — akkor csak azt mondhatom önnek, hogy Isten óvja Bulgáriát. Mert ebben az új törvényben nincs egy szikra romantika sem, mert ennek a törvénynek a volt igazságügyminiszter az alkotója, akinek törvényjavaslatait annak idején igen alaposan szokták volt megkritizálni, de akinek működésére soha senkisé fogta rá a romantikát. Gróf Apponyi Albert — emlékezhetünk — legkevésbé.

Az új törvény mondom, nem szabadította fel a pisztolyt s a Tomics Jásó törét, — hijába szavaltá annak idején a jogászvilág: »Ha esküdszéki bíráskodásunk volna, fölmentették volna.« Nem. A január elsején életbe lépett 1896. XXXIII. törvény gondos frazeológiájából kiderül, hogy minden ítéletet könyörtelenül megsemmisíthet a kuria, ha a törvény kriminalista-szemmel nézve, nem alkalmaztatott, vagy tévesen alkalmaztatott.« Id est: madame Clovis Huguest a magyar esküdszék hijába mentené fel, a kuria megsemmisítené az ítéletet s kimondaná a büntetést, mert ha a beszámítható cselekedetet még enyhébb büntetésnek sem veti alá az esküdszék, akkor természetes, hogy »nem alkalmaztatott« a törvény. Ne álmosodjék el, drága asszonyom, ez így van, ezt nevezetes szakemberek olvasták ki a törvényből s így, ha az ön férje kikapós talál lenni, akkor az ön revolvéré ellen ezután is részesül a törvény oltalmában.

Ön özszerárczolja a szemöldökét s azt mondja erre: »Igy rontunk meg mi mindent, amit idegenből veszünk, akár csak az ötórás theát, amit nálunk (borzalom!) rummal isznak.« Az esküdszék (mert különben maradhatnának a független szakbíróságok) mindenütt azt jelenti, hogy bizonyos esetekben ne a törvény alkalmaztassék, hanem a közvélemény szava: s ime mi esküdszéket csinálunk s elhagyjuk e gerinczét az egésznek.« Csitt, aszszonyom, ne idézzon szellemeket, mert erre már nagyon helyeslően kopogtatna Verböczy István. Ez tetszenék a

mohosfejú öregnek. Ha demokráciát csinálunk, csináljuk more patrio; még csak az kellene, hogy a kuriai bírónál nagyobb hatalom legyen a czérnagyáros! Megvallom, rossz magyar lennék, ha az öreg Verböczyvel most nem helyeselnék együtt... De hét óra felé jár az idő s ön Kubelikhez készül, öltse hát magára az új divatot, a stilizált lomposágot. Alacsony fűző, szelid, álmos lanka, — aszszonyom ne flanzoljon a most szerzett törvénytudománnyal. S ne higgye ön, hogy a férfivilágnak is veszteség a Clovis-Hugues-paragrafus a törvénykönyvben. Mi nem sajnáljuk a pisztoly-jogot, mi tudjuk, hogy a rossz aszszonyoknak nem revolver kell, hanem korbács. Minket csak az bánt, hogy ezentúl ha a sajtóvétséget tényleg elkövetjük, az esküdtek hijába mentenek majd fel, mert a kuria okvetlenül el fog nyomni.

Milos.

Budapest.

(Regény.)

Irta: KÓBOR TAMÁS.

ELSŐ FEJEZET.

A Koronaherczeg-utca.

Valamikor régen éppenséggel nem kellett az írónak bocsánatot kérnie, amiért az első pár sorral nem viszi az olvasót témája érdekes kellő közepébe. Magam is soká töprenkedtem, miképpen kerülhetném ki a hosszú és száraz leírást, próbáltam is kezdetül néhány dialógust kifaragni hősöm és hősnőm között, de mindenképpen arra a megismerésre jutottam, hogy a színhely ismerete nélkül az olvasóval nem tudom magamat megértetni. Sőt — ezt akaratomnak ellenére el kell árulnom — az igazi, a főhősöm nem is tud beszélni, nem tud cselekedni, csak mozgatni tud, formálni, inspirálni, csábítani és megrontani, anélkül, hogy csak meg is mozdulna, anélkül, hogy sejtelme volna róla, mit mivel. Egy okkal több, hogy a világosság kedvéért lemondjak a megvesztegető érdekes kezdetről s szárazon, pedánsan irjam le regényem színhelyét, a Koronaherczeg-utcát.

Budapestnek legfővárosiasabb és legfalusiasabb utcája az. Este kilencz órákor már alszik. A trafikos üzlet kivételével, mely csak legutóbb nyílt, minden boltja ilyenkor már be van csukva. Ennélfogva ember alig jár már benne. Nyáron a Rémi kioszk egy-egy fagyaltatózó társasága szokott rajta keresztül hazasietni; ez az egész forgalma. A hangos beszéd és kacagás idegenszerűen hangzik benne vissza: nem idevaló többé s a házak falai fölriadnak szürke álmukból. Sötét és félelmes utca ez, mint a falué, akár itt, akár a külső csömörei uton egyaránt nem jó járni éjszaka. Össze-vissza egyetlen tejüveges lámpa virraszt benne, a táviró-hivatalé. Ott ébren vannak még. S az ékszeres boltok apró nyílásain át látni, hogy odabent gázláng őrzi a kincseket betörő tolvajok ellen. A bakter ezeken kukucska be s megnyugodva áll odébb, amíg a gázláng nyugodt lelkiismerettel és ébren világítja be az üvegszekrényeket.

Vasárnap délután is csak falusias a Koronaherczeg-utca. Az ő üzletei mind olyanok, hogy a munkaszünetes törvény alól nem kívánnak kivételt.

De amilyen korán alszik az utca, éppoly későn ébred. Ah, reggel egyet fordul a világ s a Koronaherczeg-

utca nagyvilágivá válik. Félnyolcz van már, mire meg-elevenedik. Czilinderes urak és sietős léptű kisasszonyok elevenítik meg. Csörögnek a vasredők, koppannak az emelő rudak. Ennivaló szép lányok feszegetik a zárat, hogy a ragyogó tükörajtók mögé bujjanak raboskodni. Vásárra nem számítanak még, a kora reggeli órákban ezeknek az üzleteknek nincs keresetük. De rakosgatni, takarítani, söpörni és porolni csak ilyenkor érnek rá. Az üzletnek ragyogni kell, mert csupa finom holmi van benne, azaz olyan, amilyet igen finom öltözetű emberek vásárolnak. Nem igen találok a kellő szót: ezt is rosszul mondtam. Nem mind finom öltözetű ember, csak olyan, mintha finom öltözetű volna. Teszem egy Kerepesi-uti női-divatkereskedőnél ugyanazt a tizenkilenczkrajczáros mosható kartont kapni, mint Szénássy Gyulánál, de nem ugyanaz a fejkendő, csatakos szoknyája józsefvárosi munkásasszony veszi, aki ott. Ennek sincs több pénze, mint a munkásasszonynak, de úgy látszik, mintha volna. Ennélfogva Szénássy Gyula bársonyszékeket is állít a pultja elé és a segédei mind olyanok, mintha skatulyából vették volna ki.

Igaz, az olcsó karton mellett ott kapni a legdrágább francia kelméket is, de éppen az a nevezetessége annak az üzletnek, valamint a Koronaherczeg-utcai üzleteinek mind, hogy a gazdagság egy gyékényen árul a szegénységgel.

Tessék például benézni a Palais Royal-nak nevezett csecsebecse és ékszeres bolba a Haris-bazárban. Az arany és drágaköves érmek kirakatában ott csillog a nábob feleségének káprázatos brilláns boutonja, de kapni ott két forintot aranykarikát és ötvenkrajczáros gyémánt mellűt is. A műipar drága remekei mellett árulják a norinbergi diszműárak értéktelenségeit, melyeknek árát a különböző nemzetek valutája szabja meg. Velenczében egy lirába kerül, ami nálunk egy korona, Németországban egy márkába, ami itt egy forint. Ragyog, díszlik minden, a kirakaton keresztül, vagy messziről a ruhán, az üvegszekrény polczán, csak ha az ember kezébe veszi, látja az egy koronás bazár-származását. De hiszen ha egy szép kisasszony végig sétál az utcán, nincs az a szemtelen jogász, aki közlől nézné meg az öve kövekkel kirakott csatját.

Végig az utca kereskedelme a hiuság vásárja. Egyebet, mint diszító czikkeket benne nem találsz. Aki cséplőgépet, kályhát, szövetet, konyhaedényt, hust, zöldséget, tüzelőfát, szerszámot akar vásárolni, az ne menjen a Koronaherczeg-utczába. Ellenben Éva a paradicsomból kiüldözve, ha végig megy rajta, tökéletesen kiöltözve s minden toilette-szükséglettel ellátva indulhat haza. Fehérneműk, ruhaneműk és prémek, fűző, czipő, kalap, fogkefe, parfüm, pirosító, ékszer, legyező fésű, hajtű, élő és művirág, szalon-diszek, luxus-lámpák, porcellán darabok, iparművészeti bronz és márvány dolgok, kárpitok, szőnyegek és fotográfia, tükörök és üvegek a legdrágább és a legolcsóbb áron itt kaphatók. Aztán elején, meg a végén egy-egy templom, a közepén meg a színházjegyiroda, a zene-iskola és a főposta, örökidőn szolgáló teleg-ráffal és poste-restante hivatallal.

Nem vagyok én tudós ember, azért nem is érdekel: az utca közönsége teremtette-e meg a kereskedelmét, avagy megfordítva. A tényt látom, hogy ez a kettő mindenütt együvé váló. S mi más közönsége lehet a Koronaherczeg utcának, mint öltözni vágyó, tetszeni akaró gazdag és szegény hölgyek serege? Nyolcz órákor nyílnak a boltok, féltsz órákor kezd befelé szűrődni a rendes publikum: koránkelő, korántakarító polgárasszonyok a lányaiikkal ekkor mennek vásárolni, mivelhogy kevesen vannak még és a boltos jobban ér rá mutogatni és rábeszélni. Korán jönnek, hogy korán mehessenek vissza, de hatal-

mába keríti őket a boltok varázsa, őket is, mint másokat és a kora bevásárlásnak be nem vallott célja, hogy több boltot járassanak be, több kelmét lássanak, több kirakat előtt élvezzék a képzelt birtoklás gyönyörűségeit. A leg-szolidabb és legtakarékosabb gazdasszony is ott felejtí magát ebben a bűvös, végzetes utcában s a legmegelégedettebb is, amint műértő szemmel és fogékony idegekkel végigéltézte az elérhetetlent, halk sóhajjal és révedező szemmel veti egybe az ő szűk havi budgetjét titkos asszonyi kívánságaival és nézi a földet, vagy az osztály-sorsjátékos kirakatokat: (kettő is van a koronaherczeg-utczában) ha most találna vagy nyerne százezer forintot!

Mentől közelebb ér a dél, annál elevenebb lesz az utca. Szép időben tizenegy óra tájt egy csapásra meg-elevenedik. Alig lehet járni benne. A kirakatok előtt csoportosulások, az üzletekben tolongás. Budapest asszonyai mintha mind ide sereglenének minden áldott nap és az összes délelőttiüket bevásárlással töltenék. Uristen, mennyi időn át kell az uruknak dolgoznia, hogy a pénzkadásnak e rengeteg idejével versenyezessen? Ez az igazi tantulusi állapot. Folyton beszerezni, folyton sóvárogni a beszerzendő után, megszakítás nélkül, a beteltségnek minden reménye nélkül... ifjusága rózsás hajnalán kezd és ezüst hajjal, nagymama korában sem fejezi be. Az embernek mindig szüksége van arra, amit nélkülözhet s egy asszony a ruházkodásával sohasem készülhet el.

Látszólag a gondtalanok járnak itt ajtóról ajtóra. Látszólag mosolygó, tetszeni vágyó és csinosításra gondoló nőrege sárga czipője koptatja a szűk járó köveit. Látszólag fölösleges a jól öltözött urihölgynek ez a köl-tekezése ujjabb ruhára. Látszólag megvan a pénz, amit apró bugyellárisukban, keztyűs öklükben szorongatnak. Látszólag komolyabban foghatnák föl e hölgyek az életük hivatását és látszólag körülbelül egy osztályból valók vol-nának. Aki asszony itt a másik után megfordul, legfőlebb egy különösebb fafont bámul meg és nem a kelme elér-hetetlen drágább voltát. Prém a nyakon és drága kalap a fön — legujabb a szoknya szabása és a kabáton is meg-látszik, hogy nem készen vették.

A vásárló asszonysereg ilyenkor már átváltozott sétáló társasággá. Megindult a korzó. Föl-alá az utcán, kettesével, hármassával és magánosan. Tarka, színes, csá-bitó látomások váltakoznak. Mintha bemutatnák most, amit előbb beszereztek: a hölgyek megjelenése ragyogó. Természetes, hogy akad, aki megbámulja. A férfiaknak semmi dolguk erre felé, de ők ilyenkor szintén sétálnak. Meg-megállnak, különösen a szervita-tér és a kigyó-tér sarkán és defilíroztatják maguk előtt a sétáló szépségeket. Ezek nem igen bánják. Hiszen arra valók, hogy megbámulják őket. Amellett ők is látnak. Titkos ismeretségek kötődnek a távoból. Az ünnepelt színésznőket itt ismeri meg a közönség polgári ruhájukban. Polgárleányok itt vetnek csodálón ellenséges pillantásokat az arisztokrácia hideg szépségeire, akik fogataikon hajtának keresztül a polgári pompázók sorfalain, egy-egy üzlet előtt lebegő léptekkel leszállván. A híres muzsik és neves író itt hallgatja kéjesen hegyezett füllel és tettetett közömbösséggel, a háta mögött hogyan sugnak össze, rámutogatván: itt megy a híres...

A hiuság vásárja ez, a ragyogó gazdagság, Buda-pest társadalmi életének valóságos potenkimiádája. A prémek között vannak hamisak, az asszonyok között olyanok, akiknek sürgősebb dolguk is volna, de itt vannak, mosolyogva és pompázva és akik képmutatón szintén mosolyognak és pompáznak, holott fűzőik pántjai alatt szorong a gond és boldogtalanság, hisznek a mások külső színében és úgy lehet, hogy az egyik Lázár sóhajta vágyódik a másik Lázár sorsára.

Tudatlanságomban azt se fogom soha kideríteni, hogy miért van minden nagy városnak amolyan par excellence sétáló utcája, mint nálunk a koronaherczeg-utca. Nem tudom okát adni, miért érzik az emberek előkelőbbnek, ha délben itt, a belső városban nézetik és láttatják magukat, mint teszem az Andrassy-uton, ahol szintén sok a szép asszony. Az egyetlen ok, amire rá tudnék mutatni, hogy itt alig jár ember, akit a dolga vinne erre, minden más utcában azonban sok olyan is jár, aki nem okvetlenül pusztán sétáló.

Déli tizenkét órakor. A városház ó harangja kezd, finoman és öblösen egyaránt, aztán belekapnak a többi harangok mind; a koronaherczeg-utcában lehetetlen sietni, egyik ember szorong a másik mellett. A férfit négy-ötféle parfüm illata bódítja és lehetetlenség minden kalap alá nézni. És ekkor, az utolsó harangszóval mintha új élet költözködnék a zsibongó utcába. Olyan, mint amikor a tenger fodrai alatt hömpölyög egy új áramlat. A tollas kalapok közül kipiroslanak, kikékelnek a szallagosak. Az új szabású kabátok közé belesötétlenek régiék. A fehér glacé keztyűk mellett látható a durva pamutkeztűket. Teknősbéka héja helyett drótból való hajtűk tartanak össze ugyanolyan ragyogó szőke, meg barna haját, mint a korzó hölgyeié. Olcsó kék, meg fekete szoknyácskák libegnek fakult, kitaposott czipőkön. És látni engedi a szaladó leánykák karcsu fekete harisnyáit. És vannak köztük egészen diszes eleganciájúak is és mégis meglátni rajtuk, hogy nem sétálnak, hanem mennek haza. Közben meg egészen szegényes öltözetűek, kendővel a nyakukon, didergőn vékony, viseltes szoknyában és nevetségesen elnyúlt kalapkával — valóságos karikatúrái a sétáló urihölgyeknek. Egész rajok hatják át a fényes társaságot s utat találnak maguknak a sorok között, akadálytalanul törtetve előre ott is, ahol mindenki más megakadna.

A Munka torlódik bele a Sétába. Boltoskisasszonyok, varrónők, masamódleányok, probirmanzellek, himzőleányok, virágárusok. Akik a pult mögött és a sötétes műhelyben dolgoznak, míg az úri népség kinn sétál. Akik szintén ismerik a pompát, meg a fényt, de csak a nyomorúságból, mely előteremti. Akiknek a keze finom selymeken kopik keményre és feketére, akiknek a szeme fénye belepusztul a kábitó drágaságok előállításában.

Aztán egy másik áradat — boldog, mint az ifjuság, ragyogó, színes és a maga egyszerűségében életkedvet, jólétet és gondatlanságot mutató. A zene-iskolai növendékek éppoly sietősen és éppoly ügyesen törtetnek keresztül a sétáló tömegen. Varrólány és zeneiskolás növendék összeszorul s az egyik gögös, a másik ellenséges pillantással áll odébb. Ah, ezeknek van étvágyuk, nem sétálnak, hanem sietnek ebédelni. Rövid az idő — két órakor ismét itt kell lenni. A pult mögött, a kincsek között, mik örökké ott vannak és örökké elérhetetlenek. Ah, micsoda lelke lehet a kis masamódnak, aki ötven forintos kalapokat staffiroz ki, száz lépésről megismeri egy kalap értékét, mikor az ő háromkoronás girardiját a hajára tűzi. Akkor már boldogabb a virágos bolt tanuló leánya még kopottabb kalapban, mert ő csak a virágokat ismeri, de egyebekben az értelme és a tudása tompa. Neki nincs szakérzése, ő a szegénység ölében fölnevekedve, nem ismeri meg a gazdagság értékeit.

Látszólag idegen emberáramlatok lefolyása ez, különböző mélységben, különböző sebességgel és különböző irányban. Látszólag a szegény varrólány csak úgy sietne haza, ha a koronaherczeg-utcában nem volna korzó és a kis zenésleány épp oly érintetlenül ülne a leveses tálhoz, ha az üllői-uton menne végig, mint most a korzós utcán. Látszólag egyiknek sincs köze a másikhoz és mégis életpályák irányai változnak, érzelmek és gondolkodások, erények és bűnök érlelődnek meg itt, éppen itt és éppen

azért, mert oly emberek utjai kereszteződnek, akik más világból valók és akiknek semmi közük egymáshoz.

Itt, a hiuság utcájában áll ki a képmutatás és éled a vágy. A nők szocialista hajlamai minden skálában kifejlődik. Az uridámé, aki valódi persianerben jár, de nem fizette ki, irigylí a másikat, aki kifizette. A hivatalnok felesége egyenlőségesen szembejön az igazgató feleségével és irigykedő keserűséggel néz utána. És a munkásleány irigylí a léhűtőt és a masamód gunyos mosolylyal ismer egyik-másik kalapra és gondolja: ez sem fog soká ilyet viselni.

És egyre tart a rejtelmes hatás — egyikről a másikra. A koronaherczeg-utca szűk járóján egy új nő osztály fejlődik ki. Napról-napra szemmel látható a növekedése. Nem kell hozzá nagy megfigyelés. Csak látni kell, hogy aki tegnap még sietett déli harangszóra hazafelé, ma már lassabban jár. Aki még tegnap két óra tájt ismét tartott a város felé, azt ma már hiába várod az utcásarkon. Szép, jóra született szegény és szorgalmas leányok elhagyják a munkát, mert a koronaherczeg-utcában sétálni és pompázni látják a jómódban dologtalankat. A tisztességeseket, akik nem tisztességesek, de mivel úri a viseletük, hát forma szerint mindenki megbecsüli őket.

Hogy nevezzem őket? Megvannak, szaporodnak, pusztulnak és pusztítanak. Bogárfélék ha volnának, a tudomány már régen berubrikázta volna őket. De csak emberek, nem veszi őket észre senki. Valami negyedvilágfélék alkotnak. Leányok, kik lemondtak a férjhezmenés lehetőségéről, elkedvetlenedtek, vagy belefáradtak a munkába, foglalkozás, remény és rendeltetés nélkül nézik magukat a fényes kirakatok tükrébe. Az utca tükre a legveszedelmesebb kerítő. Ami mézes-mázos hízolgést hazudik, ami megtántorodást okoz, azt nyomban leczövekeli. Nincs idő a megbánáshoz, megtéréshez. Az egyiknek azt mondja: hát a te szépséged száradjon, mint a kóró? Hát a holnap csak olyan lesz, mint a ma s a mának vége az egyedülvaló, örömtelen vénség, tetézve nélkülözéssel és a múlt minden édes emléke nélkül? A másiknak azt mondja: az sem gazdagabb, mint te, mégis kaczag és jólétkben pompázik. A harmadiknak: tisztességes vagy? Csak azt látják rajtad, hogy rongyos vagy. Így kérkedhetik magában a vadvirág, hogy senki sem tépte le, amíg elfonyad, vagy valami állat kérdőz gyomrába kerül, holott a rózsát leszakasztják és keblükön viselik.

Minden rangosztályból kerülnek ki e révedező, veszendő teremtések, mert mindegyiknek van irigyelni valója. Messziről megismerni őket lassu, leselkedő járásukról, mintha együtt járnának valakivel, különös, hátra hallgatózó fejtartásukról s arczukon a cserkésző vadász merev figyelmességéről. Rendes utjuk a Kossuth Lajos utcán át vezeti őket ide, innen a Harisch-bazáron keresztül kerülnek a váci-utczába, ahonnan a Kristóf-téren keresztül ismét a koronaherczeg-utczába jutnak. Megismerni őket járásuk czéltalanságáról, meg hogy minden kirakat előtt megállanak, de inkább magukat nézik benne, meg a mögöttük előhaladókat. Leginkább vonzza őket az optikus üzlet, ahol a színésznők fotográfiái vannak kitéve, aztán az ékszeres bolt. Az aranyak bűvös vonzóereje odacövekeli őket a kövezetre s képzeletben teleaggatják magukat a legcsillogóbb gyémántokkal. Majd vágyuk leszáll a lehetőség szférájába és nézegetik az olcsóbb gyűrűket, órákat, számolgatván: mikor vehetnék meg. A tudósok nem ismerik ezt a szimptomát, de az aszfaltbetyárok tudnak róla. Amikor egy leányt követnek, minden kétségük eloszlik, mihelyst az illető egy ékszeres ablak előtt megáll.

Ha kisüt a nap, százával hemzsegnek az utcán. Ki tudná őket mind elsorolni? Ott látod a hajdan karton-

É v a.

1.

ruhás dohánygyáros leányt, aki beleunt a munkába és szeretne kalapot viselni. A bluzja rikitó, vadonatúj kazsmír, a szoknyája olcsó ternó, melynek kapcsain keresztül látni a durva, piszkos alszszoknyát, a cipője ócska s nagy keze durva czérnaezyübe van bujtatva. Ez a kislány még az első kalandja után jár és rendesen öreg urak kezébe kerül. Néhány hét és minden ragyog rajta, az alszszoknyája selyme csak úgy suhog, a kalapja rendőség után kiált és cipőjének akkora a sarka, hogy majd lebukik róla. Ott van teljes szegénységében a gouvernante, erősen befűzve, titokzatos mosolylyal az ajkán és olyképpen lesütött szemmel, hogy mindent meglát és mindenkihez beszél. A házikisasszony, akit hazulról elüldöz a szegénység, a foglalkozásos szerető, éktelenül drága részletfizetéses toiletteben, mely messziről kiáltja, hogy aki viseli, megvásárolható. A hagyományos vidéki urnő, aki elvesztette pénztárcáját s noha estére várja az urát, mégis rászorul addig valamelyik ur szivességére. Ez a hölgy rendszerint sohse látott férjet, de olykor csakugyan »tisztesseges« asszony, akinek az ura valamelyik kishivatalban görnyed s képtelen feleségének olyan ruhát csináltatni, a milyenben az járnai szeret. És beletarkul a sokaságba a keresett hanyagsággal, lehetetlen színösszetételekben kiöltözködött színinövendékek serege, akik kettesével, hármasával, szerepet, vagy kottát szorongatva tüntető kacagással kényszerítik magukra a figyelmet, mert azt hiszik, hogy nagy dolog színinövendéknek lenni. Színész nő sohasem lesz belőlük, de egyre a színház körül jár az eszük, minden színlap előtt megállanak, mindennap szabadjegyet kérnek s mindig az utcán vannak.

Ezeknek a teremtsékeknek a gondolkodása tisztára a férfi és a nő közötti viszony körül forog. Ha valaki rájuk néz, azt gondolják: ez engem akar. Ha nem néz rájuk: nem akar ez engem? És sajátságos, micsoda önértékük van: a tisztességes társaság tisztességében nem hisznek, de magukat különbeknek tartják, mivelhogy a rendőségnek nincs dolga velők.

Ma már minden bankhivatalnoknak van szeretője, aki ezekből az utcán csatangoló leányokból kerül ki. Mindegyikük tisztességes leány számba megy s innen való a fiatal uraknak merőben elharapódzott skepsise a tisztesség iránt. A huszéves jogász már tapasztalatok alapján állítja: nincs tisztességes leány! Már hogy volna? Az utcán találkozom egy előkelőnek és szelidnek látszó kisasszonnyal. Nem hinnéd, hogy angyal? No várj csak. Oda lépek hozzá és halk szervusz-szal köszöntöm. Pedig van apja, anyja és zongorája és valamikor férjhez fog menni. Már most hogy hinnéd el egy másik leányról, akinek szinte van apja, anyja és zongorája, hogy csakugyan angyal! Ez a másik meg illatos uriasszony, bár mikor, bárkinek rendelkezésére áll. Hát a te feleséged miért volna különb? — Inen való, hogy ma már nálunk is, akár Párisban, fiatal leánynak fényes nappal sem bátorságos egyedül az utcán járni, mert mihelyest csak egy kicsit elmerül gondolataiba s meglassul a járása, vagy az útja csak legkevésbé látszik rendszertelennek, rögtön mellette terem valami skeptikus lovag.

Ezen az utcán így szűrődik át Budapest egész élete. A gondatlanul sétálók sokaságában örvények forroganak, a bársony takargatja a szegénység rongyait, az erény színeiben ékeskedik a romlottság, a nehéz munka és a léha kalandozás birkózik rajta. Fölcsillan a tavaszi verőfény, a vér szenvedelmesebben kering és kicsap a szemekből a szerelem vágya. Minden lépés, minden fordulat egy-egy dráma. Ki látja ezeket, kitörődik velük? Ki tudja, hogy mi lesz ebből a szép fiatal városból, ha majd minden erkölcsé, minden élete átszűrődik majd e gyönyörű, e vonzó, ez előkelő, e gazdag, e szegény utcán?

Dél. Utolsónak a bazilika harangja kongja el méltóságon tizenkét ütését. A Koronaherczeg-utcában nyüzsgő a népség. Könnyelműség, vigság és elégedetlenség a párja. Egy gyönyörű, sugár leányba — csupa illat és elegancia — a Zsibárus utcából sietősen kifordulva belelökzik egy rongyos masamód-lány. A hölgy gyönyörű arcza boszusan elváltozik, a kis leány elképedve tekint föl reá, de megismervén, kötekedő mosolylyal szól:

— Te is jobban vigyázhatnál.

A hölgy nagy zavarban van. Ösztönszerűleg oldalt pillant és látja, hogy a katonatiszt, a ki eddig követte, töprenkedve és tanakodva, miféle hölgy lehet ő, most magában mosolyog, mint a ki tisztába jött a problémával. Alkalmasint hallotta is, hogy a kis masamód tegezi a szép urileányt.

— Takarodj — sziszegi ez mérgesen és iparkodik oly magatartást mutatni, a melylyel valaki a mesterembével szóba áll. A kis lánynak azonban gyönyörűsége telt a másik kellemetlenségében s szinte hangosan kérdezte:

— Tizenkettő van, nem jössz haza ebédelni?

— Még nem — mondja ez.

— Én bizony sietek, de aztán te se maradj soká, Éva, különben a mama megint haragszik.

Ezzel egyet bízczent a fejével, a szeme kárörvendően rácsillog Évára és mint a hal, tovasiklik a zsibongó tömkelegen keresztül.

Tehát a rongyos kis munkásleány testvérhuga az előkelő hölgynek. Most már mindent tud a katonatiszt. Kevesebb föntartással Évával szemben, de nagyobb óvatossággal esetleges ismerősök iránt, akik a problematikus rangú hölgygyel láthatnák, a katonatiszt most már nem mozdul az oldala mellől. Éva fehér arcát elborítja a vér, de nem a nőiessége lázadása az, hanem boszúság. Összeszorítja a fogait, azzal a bizonyos elutasító, daczos tekintettel állja a katonatiszt kutató, frivol nézését, amely a vállalkozó férfiak hevét menten le szokta hűteni. A tiszt is meghököl, kezd kevésbé bizonyos lenni a dolgában, de végre mégis csak azt gondolja:

— A huga egy rongyos munkásleány, ő meg úgy öltözködik, mint egy baronesz. Itt mindent lehet kockáztatni.

A tiszt ur egy kissé felületes megfigyelő lehetett. Egészben véve Éva megjelenése valóban ragyogó volt, de a részletek mégis a szegénység küzdelmére vallott az idő koptató hatása ellen. A hozzáértőnek első tekintetre fel kellett tűnnie például a kalap és blouse közötti anachronizmusnak. A blouse uj, a kalap tavalyi, egy kissé átalakítva. A szoknya kissé lekopott moirée, a legdrágább fajtából, a blouse selyme ellenben uj, de a legfoszlóbb olcsó fajtájából. Világos, hogy mikor a szoknya uj volt, Évának több pénze volt, mint a blouse csináltatása idejében. De e disharmonia mellett is a leány büszke, öntudatos tartása és járásának rugalmassága az uri leány benyomását keltette. Éva, hogy a tiszt tolokodásától szabaduljon, megállt egy kirakat előtt, amivel azonban csak azt érte el, hogy lovagja is mellé állt s ezt a pillanatot felhasználta halk megszólításra.

Éva ridegen ránézett, aztán szó nélkül átment a tulsó oldalra. A tiszt egy darabig meg volt hőkkenve, de aztán egyet rándított a vállán és utána ment. Azonban nem jutott hozzá, hogy újból szerencsét próbáljon. Éva váratlanul befordult a párizsi udvarba s mire a lovag utána fordult, már eltűnt valamelyik üzletben.

(Folytatjuk.)

A szomoru vendég.

*Vendégképen volt itt. Most indulni készül.
Kevés öröm jutott neki osztályrészüil.
Magán viselte a bánatosak átkát:
Szomoru vendég volt, nem szívesen látták.*

*Csomagol hát sebtén, mindent összekészít,
Hol habozva áll meg, hol siet, hol késik.
Hova megy? mi várja? jó-rossz? avagy semmi?
Itt lenni nehéz volt, nehezebb elmenni!*

*Csomagolva minden, készen áll a málha:
Ifjúkor emléke, mult időknek álma.
E sok hervadt virág, szinehagyott lim-lom!
Kebelébe rejtli, nehogy ott maradjon.*

*Fáj, ha vissza tekint, fájt, ha előre néz,
Maradni gyötrelmem, elmenni oly nehéz!
Mult, jelen és jövő mind ellene támad,
Kin a maradása, távozása bánat.*

*Itt örök sötétség borult rá már régen,
Nincs virág a földön, nincs csillag az égen!
Itt nem marasztalják, ott senki sem várja...
Elborítja a nagy elhagyottság árja.*

*Készül már az utra, hosszú lesz az útja,
Ezt az utat senki meg nem teszi újra!
Virág nem szegélyzi, árny borulj reája:
A nagy ismeretlen rejtély éjszakája.*

*Indulni kell végre, ültött már az óra!
Ő is készen áll már a bú indulóra.
Sir a harang, szól a búbanatos ének:
Mintha bucsuznának, mintha temetnének...*

Kisfaludy Atala.

A Balkán-félsziget.

Több mint husz év óta járom a Balkánt és nézem saját szememmel: miként mozognak a figurák azon az óriási sakktáblán, melynek neve keleti kérdés. És valahány-szor visszajövök amaz országokból, melyeket a nagylelkű, népszabadságért hevülő Oroszország segített szabadsághoz: egyre erősebbé válik bennem két meggyőződés. Az egyik az, hogy soha a világon nem volt toleránsabb zsarnokság, mint a törököké. Az ország csak anyagiakban gyakorolta a kényuralmat, ellenben respektálta az ideális javakat: a vallást és a nyelvet. A szerbek, bolgárok, bosnyákok és oláhok négy századon át viselték a török »jármot« és ime: ma is szerb, bolgár, bosnyák és oláh nyelven beszélnek e népek. Vajon ennyi idő múltán megmarad-e a lengyel lengyelnek a művelt Ausztria és Oroszország uralma alatt?

Másik tapasztalatom, hogy a fölszabadult népek nagyzási hőbortban szenvednek. Azt hiszik: ők vezetik a kérdést megoldáshoz. Az üsthöz, melyben a keleti kérdés fő, szorgalmasan hordják az aprófát és parazsat. Közben itt-ott megégetik az ujjokat és bekormozzák arcukat, de a jövő reményében sem föl nem jajdulnak, sem nem szegyenkeznek.

Milyen jól fog nevetni a jövő század filozófusa a balkáni népek kiábrándulásán, amikor ezek látni fogják, hogy mások számára kaparták ki a gesztenyét. És meggyőződésből vallom: eljön majd az idő, amidőn megsiradják a törököket.

Strausz Adolf.

SAISON.

Színházi levél.

— január 4.

Kedves Kiss, mondja, az isten szerelmére, a színházakkal is összevesztek már? Legalább ezekről is olyan lagymatagon irnak, mintha azt mondanák: »Színház? micsoda a színház? Hát az élet nem színház? s ha már az élet is mindegy, a színház ne volna mindegy? Nicsevo, minden mindegy!...« Jó, kedvesem, de maguk így vándoroltak át sorra nemcsak a színházon, hanem az irodalmon is, továbbá a politikán és, szégyeljék magukat, a szerelmen is. Nekem ugyan hiába büszkélkednek a maguk tiz éves jubileumával. Ha én irtam volna maguknak levelet, bizony isten nem tennék ki a maguk jubileumos ablakába. Mire büszkék? Arra, hogy tiz esztendő alatt száz esztendősek lettek? Igen, barátom, a tisztelt író urak hiába küldték magának mind a tiz év előttről való arczképeiket: az írásaik, ezek az igazi arczképek, mind vének, ránczosok, kopaszok és foghíjasok, s mi asszonyok ezt látjuk, megérezzük ösztönszerűen, hiába duhajkodnak s rázzák az öklüket a fülük mellett! Ne hejretyutyuzzanak, hanem várták volna meg a jubileumokkal a hamvazó szerdát. »En bünöm, én nagy bünöm, én legeslegnagyobb bünöm!«

De mit tegyek — azért, bevallom, maguk még mindig nagy gyöngém énnekem. Valaha szerettem magukat, s ebből a lángból még mindig és mindenkorra maradt annyi, hogy rávilágítson a maguk fonnyadt ábrázatjára. Talán mert értem magukat, s azért értem, mert talán egy kicsit asszonyosak. Maguk is, mint az asszonyok, médiatizált királyok, akik bakfis korukban részegek az ő kis koronájuk ragyogásától és csillogásától, — de mikor aztán jön az élet Bismarckja, s nem respektálja a legitim jogokat, nem honorálja a fejedelmi tartózkodás és diszkrétció előkelőségét és visszaél azzal, hogy az intelligenciának csak jogcímek vannak, de ágyui és szuronyai nincsenek: a koronájukat bezárják a fehérneműs szekrénybe, s unottan osztják meg az életüket a szakácsné és a dada között. Ha volnék olyan jó novellista, mint a minő rosszak maguk, novellát írnék egyszer egy ifjuról, a ki titokban királynak született, de a gólya tévedésből a palota helyett a harmadik emeletre vitte. Királynak született, vagyis olyannak, a kinek mindent elébe hoznak, a kinek, mert hors concours született, nem kell konkurrálnia, csak elfogadni kell, nem kiküzdenie, csak észrevennie, nem fölkeresnie, csak kapnia és nem adnia — csakhogy, mert a gólya tévedt, nem kap semmit és kimarad az életből. Sokan vannak ilyen titkos királyok, a kik ott tévesztették el a hivatásukat, hogy nem születtek trónon — s ez a vonás teszi őket rokonná az írókkal, kikre a nagy világismerő Bismarck nyomta rá a bélyeget, hogy mind csupa olyan emberek, a kik eltévesztették a hivatásukat.

No, barátom, ez csak szépen volt mondván? Bók volt-e vagy górombaság — magam sem tudom, de régóta furja az oldalamat, egyszer csak meg kellett mondanom. Ha haragszanak is érte, azért ne szakítsanak velem — ki

tudja, tán még hasznomat vehetik? Például úgy, mint a tékozló urfi az ő hűséges gazdasszonyának, ki, mikor az urfi már mindenét elherdálta, előszedi a ládafiából, a harisnyák csücskéből az okosan félretett huszasokat meg tallérokat, s így élnek együtt, a míg meg nem hálnak. Teszem, maguk már nem irnak többé színházról — mi volna, ha én most előszedném a maguk régi huszasait, s én írnám a maguk szini kritikáját? Mert a színház még mindig érdekes dolog, ha maguknak mindegy is. Én legalább még mindég lázban megyek el minden premiérere, s azon éjczaka nem alszom, úgy foglalkoztat, amit láttam. Mert végre is: ok nélkül senki sem ír szindarabot — ha egyéb oka nincs rá, van valami személyes érdeke, ambíciója vagy spekulációja, s ekkor ez az érdekes benne. Az irodalom mindig csupa lira, csupa vallomás, csak ki kell hámozni a burkaiból. Néha nem is kell, mert nem tudták vagy nem akarták jól beburkolni. Nézze, tegnap beloptak a Vigszínház főpróbájára, a hol Lavedan *Nouveau jeu*-jét adták *Szeczesszió* czimen, a mi pesti nyelven jól tolmácsolja ezt a fogalmat. Ez a Lavedan éppen nem burkolódzik be; mint az egyik hősnője, a ki — *nouveau jeu*! — fürdőköpenyben festeti le magát, ő rajta sincs maszk több egy fürdőköpenynél, melyben több a konfidencia és a sans gêne, mint a maszk. Az egész darab egy sok felvonásos csevegés, olyan természetű, mint a Strakosch vagy más ilyen fölolvasó művészek előadásai, akik szerep szerint hol vastagon, hol vékonyan olvassák föl a dialogust, de alapjában mindig ugyanaz az ember beszél. Ez az ember, Henri Lavedan, nagyon elmés, okos és fordultatos intelligencia, de inkább csak aplombja van, mint mondanivalója. Új nyomatékmal mond el régi dolgokat, s e nyomatékban az az ujság, hogy pongyolaság, könnyedség, igénytelenség formájába rejti. Tudja, úgy, mint mikor az athléta olyan hanyag könnyedséggel emel föl mázsás terheket, mintha csak papier-machéból valók volnának — és csakugyan papier-machéból vannak. A tézisé a végén mondatja el a vidám Bobettel, a kinek az a mestersége, hogy hosszabb vagy rövidebb ideig boldogítson idősebb vagy fiatalabb gazdag urakat. A tézis ez: minden különösség, szeczesszió, revolúció, *nouveau jeu*: mindez csak komédia, csak szélhámosság, nem eredetiség, csak eredetiségkedés; alapjában mindnyájan ugyanazt csináljuk, csak husz évnyi különbséggel, s azért tetszik úgy, mintha az életünk második fele ráczáfolna az elsőre. Ezt a lépést pedig illusztrálja egy fiatal urral s egy fiatal leánynyal, akik mindketten *nouveau jeu*, egészen eredetiek, új szabásuak akarnak lenni. Már most miben áll ez a *nouveau jeu*? Abban, hogy a fiatal ur nem huszonnégy nap, hanem huszonnégy óra alatt házasodik meg, s nem hat hónap, hanem három nap múlva tér vissza a szeretőjéhez. A fiatal asszony pedig ugyancsak nem két év, hanem már három hónap múlva csalja meg az urát annak legjobb barátjával, s nem három év, hanem egy félesztendő múlva küldik vissza a mamájához. Ez a dologban a *nouveau jeu* — minden egyebet, főképp a figuráit, ismerjük már harmincz év előtről a francia bohózatokból, néhol jobb, néhol rosszabb kiadásban, mint az elmés Lavedannál. Erről a *nouveau jeu*-ről természetesen

nem nehéz bebizonyítani, hogy *vieux jeu*, s hogy a fiu s a leány alapjában ugyanazt cselekszi, amit a papa meg a mama cselekedett. De ez csak azért van, mert ez a *nouveau jeu* nem *nouveau jeu*, s magának e *nouveau jeu*-nek a fogalma, vagyis a régi léhaságra valami új étiquettenek a ráragasztása szintén nem *nouveau jeu*, mert ez Párisban mindig megvolt, s igazán nem kéne hozzá száz esztendő, hogy madame Récamiertől, aki rómaiságból föstette le magát meztláb, eljussunk a Lavedan Alice-jához, aki meg angomániából festeti le magát — fürdőköpenyben. Pedig van azért a világon *nouveau jeu*, sőt van Párisban is. Férfiban például egészen *nouveau jeu* Zola vagy Piquart vagy Anatole France, akik, már csak az egyikük, nem azért jutnak be az Akadémiába, amiért az elmés Lavedan, hogy, mikor a nemzetük a legretentőbb válságokon megy át, az egészben nem látnak egyebet, mint egy *Vie Parisienne*-be való vidám komédiát. Asszonyban is van *nouveau jeu*, például a *Fronde* ujság, melyet elejétől végig asszonyok irnak, a kik lehet, hogy megcsalják az urukat, amit már Szép Heléna is megtett s amire a férjek már a régi görögöknél rászolgáltak, hanem emberi sorsnak, rendeltetésnek és méltóságnak vetik meg alapjait az asszonyok számára, amit a Szép Helénak még nem tettek meg. Ez *nouveau jeu*, csak hogy erről nem az elmés Lavedanok irnak majd komédiákat, hanem a Renanok irnak majd róla históriát.

Külömben, mit gondol, talán maga Lavedan csudálkozónék rajta a legjobban, hogy őt valak ennyire komolyba veszi. Ő aligha akar egyéb lenni, mint elmés, ügyes és mulattató, s az is a legnagyobb mértékben. A darab ugyan nem szindarab, csak színészekről tolmácsolt feuilleton dialógus, de az csak azt bizonyítja, hogy a maguk aesthetikájával befűthetnek. A színpadon is minden szabad, csak meg tudják csinálni Lavedan meg is tudja csinálni — a Vigszínház kevésbbé. Jó csak a fordítás volt -- kitűnő, finom iróniájú, hanyag de mégis szabatos társalgási nyelv, amit az életre is de jó volna eltanulni Ambrus Zoltántól! A dekorációk nagyon szépek, de már ezekben is van egy kis *anlauf* ahhoz, ami magát az előadást egészen megrontja: a karikaturához. Lavedan, tudniillik, nem karikíroz, csak irónizál, az emberek is tehát csak outráltak, de mégis csak emberek, még pedig társaságbeli emberek. Fenyvessi ur a dolgot másképpen fogja föl; a szeczessziós hőst vörös parókában, lilte-tiches czipőben, zöld ruhában és lehetetlen manchettában adja, vagyis úgy, ahogy Párisban csak *mardi graskor* mehetne végig az utcán. A beszédjét is ehhez stilizálja; az angomán flegmát egész az altató dalig viszi. S ez az alak, amit ő ad, nagyszerű és tökéletes alak, s ő, amit ilyen jó színésztől másképp nem is várhatni, nagyon jól is adja — csak hogy a darab másféle alak körül fordul meg, s ezzel agyonveri, elnyújtja és végtelenül egyhanguvá teszi ezt a vibráló és mulatságosnak szánt komédiát. Így nem volt szeczessziós anyós-nak való Hunyady Margit sem, nem szobrásznak való Tapolczai sem — hogy a darab minek íródott, azt csak akkor érezzük, ha Láczy Ilka, Hegedüs, vagy az ügyes és ennivaló kis Varsányi Irén van a színpadon, mert ők bele tudják magukat élni a darabba...

Ecco: itt a szini kritika. Maguk ilyet már öt esztendeje nem irtak. Lássák, nem kár értem, hogy nem élünk Párisban, ahol a Frondeba most én irhatnám a színházi krónikát? Így nincs más publikumom, mint maguk, maguk pedig publikumnak még rosszabbak, mint íróknak. Külömben érzem, hogy lassanként én is magukhoz öregszen s úgy járok, mint maguk: kikopok minden műfajból — elébb a szerelemből, aztán az irodalomból. Ezért becsüljék meg ezt a levelemet — ki tudja, nem utolsó-e? Mély melancholiával és előre vetődő árnyékokkal maradok a maguk utolsó mohikánja

Emma.

Tamás Kata.

Irta: GYARMATHY ZSIGÁNÉ.

Budapestről »írás jött.«

— Na, szólítsátok csak át Tamás Katát.
Megtörtént.

— Kata lányom; az a budapesti ur, tudod, akinek tavasz félt a masinájába nótáztál...

— Tudom, Vikár Béla nagysásur.

— Az; levelet küldött; azt kérdi nem lenne-e hajlandóságod Budapestre menni, hogy ott egy szép palotába eldalold azokat a kalotaszegi nótákat melyekkel Kolozsvárt olyan szép sikert arattál?

Tamás Kata szép fekete szemének szelid tekintetével rám nézett.

— Hát aztán tanácsolja-e instálom?... Na, akkor kérem az írást, hogy mutassam meg édes apámnak.

És a mig Tamás Kata az írást mutatja, én hadd mutassam be magát Tamás Katát.

Itt született, itt lakik ami tőszomszédunkban. Csak egy vékony deszka kerítés, egy sor orgona bokor választ el egymástól. Kis ablakuk világa, tűzhelyük fénye átszillan a bokrok között s esténként arany virágokat hint a rózságyra.

Több évvel ezelőtt figyelmessé lettem valami sajátos gyermek-gyűgyögesre: olyan volt az, mintha madárcsicsergéssel kis gyermek-nevetés párosult volna: becéztető, énekbe nyúló beszéd; aztán a gyűgyögtető beszéd apránként dalba olvadt. Átnéztem a kerítés nyílásán: egy parányi, feketeszemű leánya játszadozott a küszöbön és dalolt. Egy nagyon szép barna menyecske ott állott a háta mögött és nagyon bánatosan nézett daloló kis leányára. De a kicsi Kata akkor még nem értette az édes anyja bánatát és vigan csicsergett tovább, mint egy kis pacsirta a zöld vetésben. És ez így ment nap, nap után; az orgona-bokrokat már többször borították virágzó fűrtök és az üde gyermek-csicsergésből édesen csengő fülemile-dal lett.

— De ugyan hogy nem fogja már be a száját, iszen ide s tova eladó leány lesz — mondogatták a szomszédok, s hozzá tették — még hacsak magának fűnáj; de áthallszik az urakhoz is!

Pedig a kis Kata egészen magának dalolt, akár csak a madár és dala egyre szomorubb lett, néha egészen zokogásba fult.

— Ugyan mi baja van a kicsi Katának?

— Nagy baja van a boldogtalannak: megtévelydött az édes anyja, rég szomorkodik az ura miatt — mintha bizony más asszony urának is nem lett volna szeretője! De, uram Isten, hogy is tud az a leány dudolni, mikor az édes anyja olyan állapottal van?

Ettől kezdve nagy figyelemmel kísértem mik történnek túl az orgonafákon?

A szegény tévelydött asszonyt nem érdekelte a világon semmi, csak néha a leánya dalára látszott figyelni; ilyenkor elborult, sötét szemét egy pillanatra futófény élenkítette, de aztán eltűnt a fény s nagyon sötét lett a hajdan viruló arc. Nem szólt soha, nem akart enni és felöltözni. A leánya etette, öltöztette és beszélt hozzá szerető, gyöngéd hangon. Ha a leány távozott mellőle, rögtön kezdte a ruháját tépni és ami vászonnemű a kezébe akadt, mind felbontotta eredeti szálaira.

— Édes anyám ne tegye azt, látja neheztelnek érette. No, öltözzünk fel gyorsan, mig haza nem jó édes apám!

Ugy sietett felöltöztetni, nehogy megharagudjanak a szegény asszonyra.

Egyszer vizért futott a csorgóra; az örült asszony egy szeggel felhasogatta a varrottas párnákat és a tollat szélnék eresztette az udvaron. Mint egy fehér felhő kavargott a levegőben pihéje a tollnak, aztán leszállt az orgona bokorra fehérvirágnak; de maradt bőségesen az udvarukon is. Mikor Kata meglátta, felsikoltott:

— Jaj istenem, ha meglátja édes apám be nagy haragba lesz szegény!

És lázas sietséggel kezdte összesöpörgetni a tollakat, hogy meg ne haragudjanak az édes anyjára.

Sorvadni kezdett a szegény asszony és olyan gyenge lett, hogy már jártányi ereje sem volt; ágyba került és egy falatot sem akart enni: gyöngéd erőszakkal rakosgatta szájába az ételt Kata. Ugy feküdt szótlan mozdulatlanságában, mint egy halott: semmi szükségletét nem jelezte soha és a leánya tisztázta, fürösztgette, mint a kis gyermeket, aztán leült az ágya mellé és dalolt neki mint a bölcsőbelinek szokás. Hosszu téli estékor, mikor fonóban mulatott a többi, ott ült akkor is és szerető szívének gyöngéd fellángolásával beszélt hozzá:

— Tiszta szívemből ápolom édes anyám, csak itt ne hagyjon: legyen mellettem, hogy halljam a szuszogását. — És ilyenkor megeredt a könnye s zokogását dallal enyhítette és a dal nagyon szivrehatóan csengett a bokrok között.

Két hosszú évig feküdt így a szegény tévelydött asszony és a leánya mindvégig csak azt kívánta, hogy bár maradna itt mellette mindég: hogy hallja a szuszogását.

Ekkor már az utca részvéte is a Kata felé hajlott és később is úgy találta, hogy a jó Isten azért fordította hozzá a jó és szép legény szívet, mivel olyan tiszta szívvel gondozta a szegény édes anyját.

Az idén kora tavasszal, nagy jajveszéklés között, áthallzott a Kata csengő zokogása.

— Mi történt Tamáséknál?

A Kata apját összeroncsolta a vonat, úgy hozták haza eszméletlenül és a doktorok azt mondták, hogy reggelt sem ér. Kinos szenvedések között vergődött pár hóig és Kata éppen olyan odaadással ápolta mint az édes anyját. Az életerős férfi felgyógyult és ezentul az ének vigan csattogott odaát, boldogság csendült az üde hangból.

Ekkor történt — éppen orgona nyíláskor, egy szép májusi napon — hogy jött Vikár Béla az ujszerkezettű Edison fonográfjával, melybe kalotaszegi nóták kellenek a kolozsvári matinéra.

— Meg lesz, van nekem egy dalos madaram — ott az orgona bokrok között — majd énekel az.

A szobákból a konyhába szivárgott ez a beszéd, onnan tüstént a szomszédba, a szomszédból ismét vissza.

— Jaj, instálom, Tamás Kata bizony nem fog dudolni a pesti urnak, ú maga mondá.

Vikár megdöbbenve nézett rám.

— Szólítsák csak át Tamás Katát; de tüstént jöj-jön azt ízenem.

Jött tüstént, dőlczeg növésének kellemes rátartóságával, s míg valaki megszólíthatta volna, elibe mentem:

— Na, Kata lányom; te kicsi korod óta mindég nótáztál nekünk, még akkor is, mikor nem éppen volt nótához való kedvünk; de te azért csak daloltál reggeltől estvig, s nekem hallgatnom kellett akár kívántam, akár nem. Most én kívánom, hogy énekelj, tehát állj csak oda gyorsan és fujjad!

És Tamás Kata minden szabadkozás nélkül nyugodt egyszerűséggel állt a fonográf mellé és rácsendítette a kalotaszegi nótát. Vikár Béla lelkesült:

— Hej! be jó lenne magát ezt a csinos, dőlczeg leányt bevinni az előadásra: vajjon nem lehetne-e rávenni?

Szót tettem. Aztán pár nap múlva ott állt a parasztleány festői öltözkéében a diszterem emelvényén egy nagy, fényes közönség előtt, a felviharzó s mindég megújuló tapsok között nyugodtan csattogott tovább mint egy fülemüle. Aztán egyszerü, természetes bájjal fogadta a gratulációkat, melyekkel különösen az egyetem ifjúsága éppen nem fukarkodott.

— De hát ugyan honnan veszi az a parasztleány ezt a nagy intelligenciát? — kérdezte egy előkelő ur.

— Nem veszi, mivelhogy ezt a portékát nem lehet megvásárolni. Vele született faji jellege az.

És Tamás Kata visszajött a levéllel.

— Na, hát Kata méssz-e?

— Elmegek instálom, csak azt kötöm ki, hogy utánam ne jöjjön senki. Ur, parasztleányt ne kísérjen soha! El visz engem a gőzös magamra is. De még van egy baj. A muszulynak, ránczos gyolcsfersingnek egy hosszú kutuja kell, annak nem szabad rücskölődni!

— Nem bizony, Kata. Meg is lesz a »kutuja.«

— A pártának pedig kerek kutuja kell, annak nagyon kényes a gyöngye.

— Nagyon kényes. Jól teszed, Kata, ha óvod a fehérgyöngy havát!

— De még van egy baj!

— Na?

— Irja meg instálom Vikár nagyság urnak, hogy az indóházhoz a feleségével jöjjön utánam, mert ha ezt meg nem igéri, egy tapottat sem mozdulok hazulról!

Immortelle.

Szegény, jó, dőre emberek ti,
Kik azt hajjátok szüntelen,
Hogy csak a házasságig tarthat,
Aztán hervad a szerelem.

Nem jut-e eszetekbe olykor,
Hogy ami ekkép száll tova,
Lehet kéj, ábránd, öncsalódás,
De szerelem nem volt soha.

Szeretni — óh egyszer lehet csak,
És senki mást, egyet csupán;
Bár sokszor épp őt nem találjuk,
Vagy csak sok tévelygés után.

Van, akit egy hasonló szempár
Mély, csalfa álomba igéz,
S nem ébred az oltár után csak,
És átka lesz az ébredés.

De én te benned feltaláltam,
Kit örök végzet szánt nekem;
Nőm vagy már. És izzó szívemben
Csak egyre nő a szerelem.

S hiszem, hogy van egy titkos ösvény,
Mely a siron túl is vezet...
Mert nem halhat meg mindörökre,
Ki igazán, hiven szeret.

Mezarthim.

Krónika II.

A p e d á n s b á r ó.

(Regény az uj századból.)

— jan. 4.

A báró rágyújtott egy illatos havannára s halk sóhajtással munkához ült. A munka abból állt, hogy megolvasta először az illatos havannákat, aztán a könyves szekrényben levő palaczkokat s minek utána meggyőződött, hogy mindkét rendbeli készletének inkább apadó, mint növekedő irányzata van, megolvasta a pénzét is, ami kerek hat korona és harminczhárom fillér volt.

— Nem lehet, — mondta a fejét vakarva. — Hat korona és harminczhárom fillérből nem vacsorálhatok Selmácskával. Ennélfogva megbocsátok a feleségemnek.

Csöngetett.

— Itthon van a méltóságos asszony?

— Igenis, méltóságos uram, hanem vendége van.

— Ismered?

— Igenis kérem.

— Kicsoda?

— A 425-ös fiaker kocsisa.

A báró egyet csettint az ujjával.

— Bizonyosan a fiaker-számlát állítják össze. Nem akarom őket zavarni. Majd ha elment a kocsis, mondd meg a méltóságos asszonynak, hogy beszélni akarok vele.

Mikor egyedül maradt, az íróasztal egy rejtett fiókjából kicsi, de vaskos könyvet vett ki. A könyvecskének betűsoros indexe volt. A báró nagy gyakorlottságra valló gyorsasággal fölcsapta a *K* betűt s tünődve olvasott belőle:

Kamarás: 1898. május 1-e déli egy órától 1898. május 3-ika hajnali 2 óráig.

Kucséber: 1898. május 3-a hajnali két és fél órától, ugyanaznap reggeli hét óra öt perczig.

Képvisező: 1899. márczius 4-étől... Ejnye, — mondta itt a báró, — itt cserben hagyta a *K* betűt. Háromnegyed esztendőn át nem volt dolga a *K*-betűvel? Pedig az adresz-kalendáriomban a *K* elég szapora betű. Vajjon mit csinált 1898. május 3-ától 1899. márczius 4-éig?

Lapozgatott a kicsi, de vaskos könyvecskében, de nem igen talált rá a keresett adatokra.

— A statisztikám nem eléggé teljes, — mormogta végül. — Minden adat megvan, de a chronologikus egymásutánt nem lehet belőle kitudni. Majd egyszer, ha beteg leszek, csinállok egy chronologikus kimutatást is.

Visszatért a *K* betűhöz és fogta a tollat: az utolsó bejegyzés 1899. november 2-ától ugyanez év december 31-éig szólt és kéményseprővel volt kapcsolatos.

— Ilyen soká, — tünődött a báró, — teljes két hónapig. Hát mégis van igaz szerelem a világon? És december 31-én szakadt meg a regény. Ugyan kivel is mulathatott Szilveszter-éjszakáján? (Homlokára csap.) Hopp, velem, hiszen akkor kibékültünk!

Tehát a kéményseprő után jegyezte most be a báró:

— Kocsis, 425-ös.

— Ki kell még tudnom, mikor kezdődött a viszonyuk.

Elég soká kellett várnia s közben följegyzéseiben lapozgatott. Végre jött az inas és jelentette, hogy a kocsis már távozott s a méltóságos asszony várja.

A báró meg nem állhatta, hogy az inasnak ne mondja:

— Egész bizonyosan a számlát fizette a báróné.

Az inas diskrétül mosolygott és mondta:

— Igenis, báró ur, a borralalót magam is halottam.

A báró ur nem minden elfogultság nélkül nyitott be felesége szobájába.

— Nos, mi baj? köszöntötte őt az asszony, aki selyem pongyolában, mely szabásában szerencsésen egyesítette a legujabb szecsessziós divat és egy dragonyos tiszti köpeny szabását, igen bágyadtan nyult végig a kereveten.

— Megbocsásson, drágám, de végre is tisztáznunk kell egyet-mást. Egy kocsis volt most önnél.

— Igen is, egy kocsis. Azt akarja, hogy börziánerek üljenek a kocsim bakján?

— Hagyjuk a tréfát, asszonyom, nagyon jól tudom, hogy az a kocsis nem a bakon ült.

— Ugy, ugy, ásit a báróné és lustán fölemelkedik. Mennyi pénzre van szüksége?

A báró arcza egyszerre megváltozik.

— Ötezer forintra, egyelőre, szól bárányszeliden.

— Itt van tizezer, szól a báróné és fölkelve a kerevetről leolvassa urának az összeget. Egyet azonban kikötök magamnak.

— Parancsoljon, édesem.

— Kikötöm magamnak, hogy a 425-ös fiakkert nem használja mindaddig, a mig ellenkező utasítást nem adok.

— Értem, szól a báró, ez gyöngéd vonás, melyet nem tudok eléggé bámulni. A viszontlátásra, kedves báróné.

— A viszontlátásra, szól a báróné is igen barátságosan, minél későbbben.

A báró igen vidáman fujta illatos havannáját, mikor egy félórával e családi idill után elhagyta a felesége palotáját. A kocsi-állomáson őt Kossuth-kalap emelkedett meg s ő műértő szemmel hamar ráismervén a legfürgébb gummikerekesre, éppen be akart ülni, mikor szeme megakadt a 425-ös számon.

— Hát ez az, gondolta magában és egy darabig küzdött benne a férfi becsület a férj becsülettel. Végre is az utóbbi győzött s gyorsan belevetvén magát a kocsiába, ráparancsolt a kocsisra:

— Hajts — s megmondta Selmácska címét.

— Ez is igazság, gondolta kárörömmel, az ő szeretőjével vitetem magamat az én szeretőmhöz. Kár, hogy nem mindig kocsisokkal van dolga.

Selmácskával kitűnően mulatott. Az esti dáridó számláján szerepel egy két terítékű vacsora a Vadászkiért egy külön éttermében, megfelelő pezsgővel, aztán egy hölgyzenés kávéház költsége, egy kucseber-játék öt forinttal és nyolczezer forint pillanatnyi pénzzavar, a melyben Sel-

mácska szenvedett s melyből ki kellett gyógyítani, hogy jobb kedve legyen.

Másnap a bárónak fájt a feje, harmadnap megint az íróasztala előtt ült és dolgozott, szivarja egészen elfogyott és palackjai majd egészen üresek voltak.

Becsöngette az inasát.

— Itthon van a méltóságos asszony?

— Igenis kérem, de vendége van.

— Kicsoda?

— Nem ismerem, kérem alásan, de úgy rémlik, mintha valahol láttam volna hegedülni.

— Hegedüművész?

— Valami olyasféle, de igen barna az arcza.

— Tehát cigány?

— Igenis, kérem.

— Jól van. A méltóságos asszony bizonyára hegedü vagy cimbalomleczkét vesz tőle. Ha vége lesz a leczkének, jelentse.

Ezzel a báró ur rágyújtott az utolsó havannájára, a zsebében negyvenöt fillért konstatált és azt mondta magában:

— Ismét meg fogok neki bocsátani.

Ezzel elővette kicsiny, de vaskos könyvecskéjét és avatott ujjakkal föllapozta a C betűt.

Caliban.

A hálátlan.

— Vázlat. —

Írta: MŰRAI KÁROLY.

Volt egyszer egy város, fent északon, a hegyek között. Ebben a csinos, igen bájos fekvésű városkában az emberek egyszerűen, de jól éltek. Hiuságaik, vágyaik nem igen voltak s hosszú időn át senkinek sem jutott az eszébe, hogy a város szépségével és gyönyörűségével hivatkozzanak. Akkor azonban, mikor a szeretett képviselő a város alá viczinális vonatot vezetett s mikor e vasút építése révén meggazdagott: Sonka Ábel, a kiváló és nagy tekintélynek örvendő polgár és virilista azt konstatálta, hogy addig elhagyatott városuk a világforgalomba belejutott. Ezzel együtt pedig azzal az indítvánnyal állott elő, hogy a város idegenforgalmát minden lehető módon és eszközzel elősegítsék. Ismertté kell tenni ezt a gyönyörű helyet, hogy a turisták ezrei látogassák s hogy így a lakosság anyagi helyzete megjavuljon.

Az indítványt lelkes örömmel fogadták s annak kivitelére tizenkét tagú bizottságot alakítottak, elnökké az indítványozó lelkes polgárt választván. Sonka Ábel már az első ülésen kidolgozott tervvel állt elő. Ez a terv abból állott, hogy Muzsa Oszkár, Magyarország híres és nagytehetségű íróját, vendégül kell meghívni. Nem azért, hogy a város az író érdemeit tőle telhetőleg méltassa s hogy a koszorus író lelkesen ünnepelje, hanem azért, hogy az írónak minden nevezetességet megmutassanak, a czélből, hogy Muzsa Oszkár a városról cikkeket írjon s a város megtekintésére az egész ország figyelmét felhívja. Ha ő ezt megteszi, városuk nagy hírre tesz szert s az idegenforgalom lavinaként megindul.

Ábel ur javaslatát mindenkinek tetszett, mert azt is kiszámították, hogy a nagy, a híres író fogadtatása és ünneplése ötven forintnál többbe nem kerül. Így történt, hogy az aranytollu főjegyző a meghívó levelet megfogal-

mazta, lemásoltatta s a polgármester azt aláírta. A levél természetesen utnak indult s a címzett kezébe jutott.

Muzsa Oszkár minden ízében a megszokás embere volt s a fővárost nagyon szerette. Csakis akkor érezte magát jól, ha a rendes kávéházába és vendéglőjébe a rendes időben eljárhatott, ha barátaival elbeszélgethetett s ha csinos dolgozó-szobájában dolgozhatott. Ha valami rendkívüli körülmény a kerékvágásából kiköktentette, az író boldogtalannak érezte magát s napokra volt szüksége, amíg megzavart nyugalma helyreállt.

Ily természettel Muzsa Oszkár éppen nem vágyakozott kirándulások s ünnepeltetések után. Amikor tehát a város meghívását elolvasta, eszéágában sem volt, hogy azt teljesítse. Határozottan megborzongott s rémülettel gondolt egy ilyen mulatságra, amelynek első következménye az lenne, hogy a fővárost, kedvencz helyeit s megszokott barátait elhagyja.

— A legboldogtalanabb s a legsavanyubb alak volnék ily körülmények között — mondta a társaságában. — Utazni hat-nyolcz óráig a vasuti kupében oly állomásig, ahol üdvözlő és fogadó-küldöttség várna, hosszú beszéddel, amely meghatott választ provokál. Megnézni a fehér ruhás és nem szép leányokat, akik közül az első virágcsokrot nyújt át betanult beszéd kíséretében s akit homlokon muszáj csókolni. Bevonulni a városba a város fogatán és köszönetet jobbra is, meg balra is. Elszállásoltatni idegen házban, s kezet csókolni, meg szépet mondani ő nagyságának, a háziasszonynak, aki albumokba és legyezőkre írat szellemes mondásokat. Vagy enni nagy ebédeket és vacsorákat, és elrontani a gyomrom, étellel, itallal és pohárköszöntőkkel. Későn fekvődni, bágyadtan kelni, szemleutakat tenni, mindent megnézni és mindent megdicsérni. Unalmas emberekkel beszélni, ezer kérdésre felelni és folyton nyájásnak lenni. Ah, gyerekek, nem tudom mi rosszabb? Ily kirándulás-e vagy a keréketörés?

Az író levele, amely a meghívásra válasz volt, azt tartalmazta, hogy az óhajnak, nagy sajnálatára, eleget nem tehet. Elfoglaltsága s egészségi állapota lehetetlenné teszi, hogy oda menjen. A megtiszteltetést azonban igen köszöni s azért hálás lesz.

Aki azt hiszi, hogy az ügy ezzel a válaszzsal elintéztet nyert, az nagyon téved, mert a városok az idegen-forgalom emelése céljából furfangosak is tudnak lenni. Sonka Ábel, a bizottság elnöke, nem adta meg magát s más uton módon próbált szerencsét. Először az országgyűlési képviselő útján, azután pedig a főispán révén küldött újabb és újabb meghívást, írásban és szóval, de hiába, mert az író nem volt hajlandó vendégül menni. Később egy miniszter szólt az írónak, akit erre a főispánné kért föl, de szintén eredménytelenül, mert Muzsa Oszkár az ágyba feküdt s betegnek tette magát, csak-hogy a kirándulástól s az ünnepeltetéstől megszabaduljon.

A győztes mindazonáltal mégis a város volt. Ez a diadal úgy esett meg, hogy az író ideálja lépett közbe a város idegenforgalma érdekében s Oszkár ennek az egy asszonynak nem tudott ellenállani. Ennek a kedvéért a pokolnak is neki indult volna, ámbár az nem bizonyos, hogy az odamenetel kellemetlenebb lett volna, mint az említett városba.

Az elindulás előtt az író igen szomorú, igen levert és igen kétségbeesett volt s folyton valami keserű poharat emlegetett, amit ki kell ürítenie. E közben kísérteteket tett, hogy fogadtatása igen egyszerű legyen s hogy ne ünnepeljék, ám minden hiába történt, mert a programtól nem tértek el.

A kálváriát meg kellett járnia. Irgalmat és kegyelmet nem ismertek.

A város előtt négy állomással Sonka Ábel egy küldöttség élén várta és üdvözölte. És amint ekkor a körmei

közé kaparintotta, úgy tartotta ott három napon keresztül. Mikor a vonatról leszállt, a polgármester állt elébe és beszédet intézett hozzá, hogy aztán minden jelenlevőnek bemutassa. Később átadta a fehér ruhás leányoknak, akik szintén üdvözöltk, akik virágokat adtak neki s akik közül többeket homlokon kellett csókolni. A fehér ruhás leányok visszaadták a polgármesternek, aki kocsiba ültette, aki mellé ült s aki úgy intézkedett, hogy Ábel ur az íróval kerüljön szembe.

Ettől az időtől kezdve Sonka Ábel nem maradt el az oldala mellől. Mint valami hűséges és szolgálatkész komornyik vette körül, de olyan komornyik, akitől az ember holmi gyilkosság révén is megszabadulni akar, mit sem félve az akasztófától. A saját házában adott neki szállást és fogházorként kísérte minden felé, megfelelően a programnak s a város érdekeinek. Etette és itatta, mintha életének egyetlen célja ez lett volna. Hurcizta gyalog és kocsin, folyton magyarázva és másokkal magyaráztatva. Három tanár a város történetével, a műkincsek titkaival, az építészet sajátjaival ismertette meg. A levéltárnok régi iratokat olvasott föl neki s fölvitte a toronyba is. A hölgyek, éppen úgy mint a város és az irodalmi kör, bankettet rendeztek a tiszteletére, ahova Ábel szállította. A nők albumába írni kellett neki, az irodalmi kör tagjai pedig kéziratokkal tisztelték meg, szíves átolvasás és egy kegyes kritika céljából.

Muzsa Oszkár ez idő alatt Közép-Európa legnyomortabb alakjának érezte magát, s úgy találta, hogy borzasztó ütközetbe jutott, ahol mindenfelől rálövöldöznek s amelyből élve aligha fog kikerülni. Ha pedig megszabadul is, a kiállt borzalmak és szenvedések egész életén nyomot hagynak maguk után. Növelte még a keserűségét az is, hogy meghívása és ünnepeltetése okát tudatták vele, föl-kérve, hogy a város érdekében ne csak cikkeket, de egész könyveket is írjon, még pedig illusztrálva. Rájött, hogy nem annyira írói érdemeit méltatják, mint inkább hasznát akarják venni.

Félholtan, testi és lelki csömörrel érkezett haza, de adós maradni nem akart. Az idegen forgalom emelkedését óhajtó városról több magasztaló cikket írt s megütközésének adott kifejezést, hogy az angolok nem törik magukat a város látása után. E cikkek következtében, amelyek azt is eredményezték, hogy a város diszpolgárának megválasztották, a he'yi lap vezércikket írt róla. Mindez az írónak semmi öiömöt sem okozott.

Ám ha ő csak a rosszra emlékezett is, a város minden polgára el volt telve ama meggyőződéstől, hogy ők az író ünnepelték, tejbe-vajba furcsították s minden jót cselekedtek vele. Mindenki úgy okoskodott, hogy az író a városnak örök időre lekötöztetije s hogy hálával kell viseltetnie minden egyes polgár irányában.

Mindebből pedig önként következik, hogy a »város védnöké«-t holmi kérésekkel előzönlötték. Első volt Sonka Ábel, aki a fiának patikajogot, a leányának tanári állást, magának pedig kir. tanácsosságot kért. Ő utána sorban következtek a többiek, le egészen a kéregetőig, akik tekintélyesebb összegre rugó alamizsnát kértek.

Hogy a kérelmeket az író nem tudta teljesíteni, az meglehetősen nyilvánvaló. De nyilvánvaló az is, hogy ridegsége, barátságtalansága és hálátlansága miatt mihamar úgy szidták, mint a záporosó. E tekintetben persze Ábel ur járt elől:

— Mi mindent tettem érte. Elébe mentem, magamnál elszállásoltam, az egész városban hurcizoltam, reggeltől késő éjszakáig a kedvében jártam, kiszolgáltam abban a hitben, hogy lekötöztetemmel teszem. És mi történt? Az történt, hogy úgy viseli magát, mint egy hálátlan kutya. Na hiszen, azt várják, míg egy írótól jót teszek. Soha! soha, mert hálátlan eb valamennyi.

Melba asszony.

A neve ezelőtt néhány évvel bejárta a művelt Európát. Művelt Európának hívják az emberek azokat az országokat, ahol érdeklődnek a politikai pletykák és kulissza-pikanteriák iránt. A szép énekesnő tehát híres asszony lett, — a francia köztársasági lapok gunyosan hozzátennék: *au coin du roi*. Ami magyarul annyit tesz, hogy Melba asszony sütkérezett az orleansi herczeg barátságában. Ez a vád azonban igazságtalan. Nem a herczeggel való barátságot rektifikáljuk, hanem a herczegi udvarló révén szerzett dicsőséget. Franciaország történetében a férfiak többet köszönnek az asszonyoknak, mint ezek az erősebb nemnek. Az orleansi herczegnek, aki időnként foglalkoztatni óhajtja az elméket és a kedélyeket, Melba asszony legalább is csinált annyi reklámot, mint a fejedelmi sarj a szép énekesnőnek. De kétségtelen viszont az, hogy Melba asszonynak ez az érdekes ismerős, aki egyebet nem csinál mint trónköveteléssel foglalkozik, bizonyos biborszerű fényt adott, holott Duse Eleonora, ez a mennyei asszony, egy olasz genialis íróval folytatott barátsága miatt az emberek előtt valami földi izt kapott. A Duse liliumtisza művészetének, úgy látszik, megárt a szellő is, Melba asszonynak használhat egy nem létező trón árnyéka is. Sietek megjegyezni, hogy Melba asszonyt soha sem hallottam; lehet, hogy kitűnő, hogy elsőrendű művésznő. A párisi, londoni és new-yorki lapok politikai pártállásuk szerint irtak róla: pénteken Budapesten énekel és a hangverseny rendezője maga nyomatta rá a hirdetésekre, hogy »Patti-árak«-at követel érte. Nem tudom, vajjon a Patti Adelina művészetére, vagy a Melbaéhoz hasonló kalandos multjára céloz-e vele?

Valamelyik napon Melba asszonyt a herczeg ott hagyta. Bucsuzóul így szólt hozzá: »Isten veled, én fehér kedvesem! Karjaid ölelése és szerelmes éneked drágább volt nékem minden koronánál. De Franciaország sorsa aggaszt és ezentul teljesen küldetésemnek akarok élni. Ne énekelj az embereknek, mert hidd el a zene a juliusi forradalom óta hanyatlik. Ne énekelj Rossinit, Aubert és Wagnert, mert a »Tell«, a »Portici« és a »Rienzi« izgatta föl először az alázatos kedélyeket. 1830 óta nincs többé loyális zene. De ha majd a hajnal kibontja fátyolát, akkor visszatérek hozzád, akkor újra lesz udvari élet, dalolunk szelid madrigálokat és tánczolunk lassu menueteket. Addig menj kolostorba és énekelj Palestrina Improperia-ját, azokat a bus énekeket, amelyekben Jézus panaszkodik azok ellen, akik őt trónjától megfosztották és keresztre feszítették.«

A szép asszony pedig erre azt felelte: »Nem megyek kolostorba, mert te nem vagy Jézus, csak a szakállad szőke.«

Azóta Melba asszony mint száműzött bolyong maga is, New-Yorkból Londonba, Londonból Párisba, Párisból Budapestre. Énekel gazdag bankároknak és bankárok feleségeinek. Sok pénzt keres, de ez mind kevés a royalista álmok megvalósulására. Ha véletlenül Franciaországnak

egy másik korszakában születik, egy nemzet sorsát tartja a kezében és nem apró zenekritikusok irtak róla, hanem Michelet és egyéb nagy krónikások, mint irtak Mária Antoinetteről és a Louis-k barátnőiről. Így csak egy kortyot ivott a királyság üdvösségéből, egy kotyvasztékból, egy álomitalból. Az Opera hátsó folyosóin már nem lehet összeesküvéseket szítani: az öreg szenátorok, a kik följárnak, már fáradtak, a fiatal képviselőknek pedig ballerina szeretők vannak, a kik a mob-ból kerülnek ki, tehát köztársasági érzelműek. De néha azért, a mikor Melba asszony énekel, az embertömegektől feketélő karzatokat torlaszoknak nézi és a zugó taps úgy hangzik, mint csatariadás. Ilyenkor szeme fölragyog mint az eleven szén és egy korona visszfénye reszket benne. Várja, hogy valamelyik este, a mikor bugnak majd a kürtök, a hangversenyterembe berontson az utczáról a nép, szétkeresse az ő Dreyfuspárti bámulóit, a kik nyolcz forintot fizettek egy belépő-jegyért, és kikiáltja a monarchiát. A csalogány akkor visszaröpül Versaillesba és ketten majd újra kószálnak a napban.

M. G.

INNEN-ONNAN.

△ **Bánffy szobra.** Bánffy már nincs, de a szobra ott van a szabadelvű pártkörben. A Róna József remeke e mű s a leg-szebb miniszterelnöki szobor. Nem csoda tehát, ha elküldik Párizsba a világiállításra. Ez képviselje a magyar politikai képzőművészetet. És ezzel egyszersmind el van hallgattatva a sok vád, mely mind azt mondja, hogy Bánffyt kiüldöznék még uri-utczai palotájából is. Pedig lám, őt viszik Párizsba, őt mutogatják közben, milyen is egy magyar miniszterelnök. A Róna József remek műve ott valószínűleg nagy érmet is fog nyerni, ami dicsőséget áraszt Bánffyra is. Csak aztán baja ne essék a szobornak. Kaszandrai rémlátomásom van. Látom a dicső, szép szobrot, a Róna József remekművét, amint fatális módon a vasuti szállítás közben dirib-darabra törik. Épségben érkezik Párizsba, de csak romjaiban tér vissza Budapestre. És akkor nem lehet többé fölállítani a szabadelvű pártkörben s minden párttag sajnosan fogja nélkülözni azt a szobrot, éppen ezt, a Róna József remekművét.

* * *

○ **Az első.** Elsőnek lenni mindenütt dicsőség. A nagy Caesar is megmondta, hogy inkább egy faluban az első, mint Rómában a második. A dicsőséget azonban tudvalevőleg nem adják ingyen. Ehhez talentum kell, kiválóság vagy ami mind-ezeknél becsesebb: szerencse. Én elismerem a szerencse érdemi jogosultságát és ezért nem is haragszom azokra, akik ennek révén jutottak az elsőség dicsőségéhez. Most például az új század születése egész tömeg ilyen dicsőséget produkált. Egy század kortársának lenni, ez olyan dolog, ami csak minden száz esztendőben fordulhat elő egyszer; de azért én csak jókat kívánhatok a huszadik század első ujszülöttjének és nem irigykedem az új század első halottjára sem. Nem busít el, ha nem leszek részese az első vasuti balesetnek és nem bánt az az ambíció, hogy az új század első villamos elgázolásának én legyek a részvétre méltó áldozata. Tagadhatatlan, hogy bizonyos nimbust ad az embernek az ilyen elsőség, az ujságokba legalább okvetlenül belékerül a neve, de e dicsőség hideg fénye vajjon boldoggá tette-e például Pott Mihályt, aki-ről szintén az ujságban olvasom, hogy az új században az

első új lakója lett a budapesti gyűjtőfogháznak. Hiszen elismerem, az ember hiúságát megcsiklandozza kissé az ilyesmi, de én mégis szívesebben lennék a milliómosok listáján az utolsó, mint akár az új század villamossal elgazdoltjai között a legelső.

* * *

○ **Wlassics megy.** Vannak emberek, akik nélkül az universumot nem lehet elképzelni. Teszem: hogy legyen népszínház és ne legyen benne Blaháné. Hiába gondoljuk el, hogy minden mulandó és a legtökéletesebb művésznőnél is halhatatlanabb a legtökéletlenebb színházi épület, mégis az érzésünk visszautasítja ezt a gondolatot. Hát így vagyunk Wlassicssal is. Tudvalevő, hogy a kultuszminisztert nem mindig Wlassicsnak hívták és majd a jövőben sem fogják mindig Wlassicsnak hívni. Mégis, a köztudat szerint kultuszminiszter csak Wlassics lehet és Wlassics csak kultuszminiszter. Meg akarták tenni koronaüggyésznek, diszes állás, tán diszesebb a miniszterségnél is. Mégis ha valaki egy aktát kapott volna, ezzel az aláírással: *a koronaüggyész — Wlassics*, hamisítványnak nézte volna, mert Wlassics nem lehet koronaüggyész, csak kultuszminiszter. Ez az érzület aztán a legélesebb kritikája ennek az államférfi működésének. Kevés az egész ember, még kevesebb, ki a maga helyére jut. Ezért csak rossz vicznek lehet mondani, amit e héten róla híreszteltek, hogy lemondani készül. És ennek a vicznek meg volt a hatása, hogy Wlassicsot marasztalták és ünnepelték — sajtóban, meg a pénzügyi bizottságban, ahogy még soha államférfiut nem marasztaltak. Mindenki tudta, hogy nincs a hirben semmi komolyság, de még tréfának is rosszul esik a gondolat, hogy a kultuszminisztert ne hívják többé Wlassicsnak.

* * *

○ **Fluck Mártha.** Ez a név — egy szép, fiatal uri leánynak előkelő bálók listáiba való neve — mint sötét ballada refrainje járta be az utóbbi időben az országot. Nemcsak tragikus, de lelketlen és hitvány szenzáció is volt az, a melynek vihora egy képtelenül rémes gyanu felhőit hajtotta a fiatal leány feje fölé és belemarkolva a fürteibe egy furia gyűlöletes torz-ábrázattá hamisította a vonásait. Soha ilyen istentelen tetemrehívást! Nem ismerem Fluck Mártha kisasszonyt, a nevét se hallottam egész mostanáig, de az első pillanattól kezdve az volt az impresszióm, hogy ő a legigazabb, tehát a legszánalomraméltóbb mátyrja a Gottescha Gyula tragédiájának. Szegény meghasonlott, elvérzett, sirjában is megbolygatott Gottescha Gyula! Igazán mi sem áll távolabb tőlem, minthogy megvádoljam vagy szemrehányást tegyek neki. A koporsófödél szent tiltakozás minden ilyen kísérlet ellen. Amit felőle és a nyilvánosságra jutott leveleiből olvastam, azt mutatja, hogy nagyon szerelmes és nagyon szerencsétlen volt, amit a tetteiből olvasok még hozzáteszi azt is, hogy nagyon gyöngé és meglehetősen köznap lélek. Hogy szerencsétlen volt, az megszerzi számára minden szimpathiánkat, hogy agyonlőtte magát egy leányért, aki nem szerette, ez egy kis gyöngéségre mutat, és hogy ezt ott cselekedte a leány ablaka alatt, ez amilyen romantikus, éppen olyan kegyetlen és amilyen borzongató, éppen olyan férfiatlan. Van benne valami visszás póz, valami gavallértalanság és a gyöngéségnek valami erőszakoskodása. Ez a boldogtalan fiatal ember szerelmes volt, és nem szeretett viszont. Ez szerencsétlenség, szenvedés, amelynek csak áldozata van, de tette se nincs. Fluck Mártha épp oly kevéssé tehetett róla, hogy nem szerette Gottescha Gyulát, mint amilyen kevéssé akadályozhatta meg, hogy ez a szegény fiu halálosan belésszeressen. A viszonzatlan szerelemnek nincsenek jogai, de kötelessége, hogy győzze le önmagát. A harcz lehet nehéz, sőt lehet halálos is, de ez a szerencsétlen küzdőnek személyes ügye a szó legzártaabb értelmében. Férfias dolog, hogy, ha ereje elomlását érzi, vonuljon el minél távolabbra attól, akire előmlő vére a gyászolók igaztalan átkát idézné, mert, senki se kívánhat rosszat annak, akit

igaz lélekkel szeret, ha szenved is érte. A szerelem érzése bennünk lakik, a miénk, a mi tulajdonunk. A mi gyönyörűségünk, ha boldog; a mi szerencsétlenségünk, ha boldogtalan. És ugyanaz a tisztesség, amely kizárólag magunknak követeli a boldog szerelem gyönyörűségét, kizárólag a magunk számára parancsolja a boldogtalan szerelem gyötrelmét is. Fluck Márthát e tragédia alkalmából egy szemernyi bűn sem terheli, neki csak a szenvedés jutott belőle és tisztességes ember csak szimpathiával gondolhat rá. Az éhes szenzáció utálatos dolog, és ez a szenzáció, amely egy boldogtalan fiu teteme mellé még el akarta nyelni egy kegyetlenül megzaklatott fiatal leány eleven lelkét is, a legélesebb, tehát a legundokabb is volt minden embervéren élő szenzációk között. Ha hatalmában állana, vásra veretném azt a poétát, akinek a perverz fantáziája ezt a balladát ilyen módon kieszelte.

* * *

.* **Székes fővárosi klimax.** A Gellérthegy! ... Ah! a Gellérthegy! minden Budapestre ránduló idegen csodája, egy valóságos, komoly hegy a világáros közepében! Mit lehetne oda építeni? Walhallát, Pantheonot, Árpád-szobrot, lebegő Ős-budavárát, obszervatoriumot, gőzsiklókat, fürdőhelyet stb. stb. Csak úgy bugyogott a sok terv, mikor a főváros végre magához váltotta a czitadellát. És lőn? És lőn, hogy egy Uchaczsi-ágyut visznek föl a tetejébe s azt minden délben elsütí egy fővárosi polgári őr. Ez lesz a Gellért-hegy látványossága: a nagy ágyu. Ám csodálkozni rajta dőreség. Emlékezzünk régiekről: Margitszigetéről, ahova sporttelepet, roulette-t, koncert-termeket, magyar Rivierát, paradicsomot akartak építeni s építettek egy svájci tehenészetet (rátóti tehenekkel), emlékezzünk Rózsahegyéről, ahova az ellen-park-klub: a demokrácia pálmakertje készült, s lőn belőle több háromemeletes bérház, amelyek nedves falai Weissenbachert siratják, emlékezzünk Drót-szigetéről, ahova kőből akarták kifaragni Vajda-Hunyadot s ma csákányos tótok faragnak rajta, emlékezzünk új népligetéről, amelyekben óvakodni akartunk az elvárosodástól s a melyekben zsebtolvajoktól és utonállóktól kell óvakodni, mert egy lélek se jár a nagy kopárságon. Így alakultak meg a függő-tertek, a pálmaligetek, a magyar Rivierák, a Walhallák és Pantheonok. A városrendezési tervek nagy ágyuiból lőn — egy igazi nagy ágyu.

* * *

.* **Magyarság a börzén.** Január elseje után a börze, mint a hajdani szép millenáris időkben (mikor még a galopinek is szögedies veszőket és adokat mondtak), ismét a magyarság ösvényére tért. Az 1900-ik esztendő akarta megtisztelni vele, hogy így szólott:

— Veszek ezer török dohányt!

— Adok kétszáz rimamurány-salgótarjáni vasmű részvénytársaságot!

Szép csöndes idők voltak, sehonnan sem hallatszott háborus hír, Tranzválba már mindenek belenyugodtak, s így igen kellemes dolog volt a magyar nyelv rejtelmével megösmernedni. Buzgó börziánerek már a gelsenkirchnert és a Laurahüttet próbálták fordítgatni (szunyogtemplomra és Laura kalapra), mikor egyszerre becsapott a lefoglalt *Bundesrath* katasztrófája és a papirok örülten kezdtek esni. Mint az egyszeri asszony, aki kezdetben Mon Dieut, de aztán a szent fájdalom között végre is Áj vé geschrien-t kiabált, úgy a börze is, amint a krach beütött, egyszerre megfélekezett magyarságról, magyar műkifejezésekről, adok és veszekről, szunyogtemplomról és Laura-kalapról, és örülten kezdett kiabálni:

— Ich geb, ich nehm ... Hundert Tunell ... Tausend Propeller ... zehntausend Omnibus!

Mintha bizony magyarra lehetne fordítani ezt:

— Tausend Krie soll er sich schneiden!

Ö **Sohse halunk meg!** Ez a merészen valószínűtlen mondat idáig a vidám mulató társaságok kedvenc állítása volt; de most a komoly tudomány lobogójára írta mottóul egy erősen télikabátos nevű tudós: Mencsikoff professzor. Ez a jeles tudós a fizikai halhatatlanság titkát piszkálja és az örök élet szérumán töri a fejét. Az emberi szervezetet alkotó sejtek örök harczát akarja eldönteni úgy, hogy a fentartó sejteket, a mikrophágokat diadalra vigye a makrophágok, a pusztító sejtek felett. Kiölvén a pusztító sejteket eltávolítja az emberi testből a romboló elementumot és akkor az ember vígan élhet — ameddig csak meg nem hal. Ha ugyan egyáltalában meghal valaha: mert a zavartalan fenmaradás feltételei megadotván, a meghalás egészen indokolatlan dolog volna. A szérum egyelőre nincs megtalálva, de már annyi mindenféle szérumot feltaláltak, hogy biztosra lehet venni: fel fogják találni ezt is. Akkor aztán meghalt a természetes halál, mert csak az lesz természetes, ha nem hal meg az ember. Csupa mikrophágokból fogunk állni és csak az a kérdés: mit esznek majd a mikrophágjaink? Mert a dolog úgy áll, hogy a mikrophágok és a makrophágok, a fentartó és a pusztító sejtek egymásból táplálkoznak. Ha tehát a szérum megöli a pusztító sejteket, a fentartó sejtek éhen halhatnak. Valami táplálékot kell tehát szerezni a számukra, valami egészen új táplálékot, mert amivel most élnek az emberek, az tele van makrophágokkal, amiket el kell hogy pusztítson a felfedezendő szérum. Fájdalom, ez a világ úgy van berendezve, hogy a fenmaradás a pusztulásra kosztol és így a maga romlásával táplálkozik. A cigány lova is éppen akkor halt meg éhen, mikor már egészen megszokta volna a koplalást: pedig a szénában vannak pusztító sejtek, a koplalásban pedig nincsenek.

* * *

.. **A munkácsi vár.** Évek óta tanakodnak rajta, mi történjék a munkácsi várral. Középítészeti igazgatók, mérnökök, pallérok, ácsok járkák ódon helyiségeit, megkopogtatják a falait, megbecsülik az ellentálló képességét, s referátákat küldenek róla a minisztériumoknak. Specziel két minisztériumnak: az igazságügyinek és a közoktatásügyinek, mert ez a kettő reflektál a romra. Az igazságügyminisztérium börtönt akar belőle csinálni, a közoktatásügyi Rákóczy-muzeumot. Szerencse és szakvélemény dolga, vajon Rákóczy zászlóját vagy Papakosztát fogják-e benne őrizni. Vajon Thaly Kálmán rendezze-e e gyűjteményt avagy Kisfaludy fogházfelügyelő. Hosszu tanácskozás után a különböző bizottságok végre abban állapodtak meg, hogy a falak nedvesek, ennél fogva a vár börtönné nem alkalmatos, de — ereklje-muzeumnak még jó lesz. Így a történet tudománya szép győzelmet ül s közelebb már fel is fogják ott a várban függeszteni Rákóczyt, Bercsényit, Vak Bottyánt. Szép szerencse! Kicsi hujja, hogy a dob-utcai rablógyilkost nem függesztették fel benne!

* * *

Ö **Extra koszt.** Az államfogház nem közönséges börtön. Sőt igazában nem is börtön. Ennek a szónak a megalázó és diszkvalifikáló jelentéséből egy árnyalatnyi se borul reája. Uri hely, ahová uri társaság jár. Ha szimbolista volnék, azt mondanám, hogy az államfogház a korhely-leves a tartózkodási helyek menüjében. Amolyan csillapuló tanya, ahová egy vagy több huszonnégy órára lehülni küldik a lovagias felbuzdulást. Szinte kiegészítő helyisége a kaszinóknak. A büntető-törvénykönyv gavalléros koncessziója — a párbajkodex számára. Az operációt állt uri becsület üdülő helye. A demokrata gondolkodás egy irritációja volt az, amely Erdély Sándort, a volt igazságügyminisztert arra készítette, hogy az államfoglók uri társaságára ráparancsolta a rabkosztot. Ki hallott még ilyet? Rabkosztra szorítani a szenvedő lovagiasságot! Gyomorkatarhussal honorálni a férfi virtust! Igen okos, helyes és gavalléros az új miniszteri rendelet, amely megszünteti ezt

az állapotot, sőt huszonöt forint havi kosztpénzt utalványoz ki minden államfogolynak, akinek a saját vagyona nem futja az extrakosztot. Csakhogy ez esetben nem értem mért nem szüntetik be egyszerűen a rabkosztot. Akinek nem telik extrakosztra, annak ad rá pénzt az állam, akinek meg telik, az aligha vágyakozik a börtönszakács főztjére. Szüntessék be a rabkosztot és — szüntessék be a privát kosztot is. Mert felmerül az a kérdés: megér-e az államnak fejenként huszonöt forintot az, hogy az illető gentlemanek a szegedi államfogház barátságosan berendezett szobáiban fogyasztszák el az ebédjüket. Lehetne talán megalkudni velük úgy, hogy kapnak havonta tizenkét forint ötven krajczárt és ezért hajlandók lesznek — odahaza maradni.

* * *

.. **Pudding-lövegek.** Január elsején különös bomba repült be Ladysmithbe. Egy tiszti kvártély ablakán zúdult be, s mikor a megrémült katonaság közelebbről vizsgálta meg a sajátságos löveget, kartácsszegzek helyett mazsola,ogyoró, diók és fillipchenek pukkantak szét belőle. Hogy a tréfa még sikerültebb legyen, czédula kísérte a bombát; rajta ez állott: B. u. é. k. Természetesen a bur táborból érkezett, s ezzel Ladysmith csokoládé- és citromállománya plum-puddinggal szaporodott meg. Miután a bomba sértetlenül érkezett be, Ladysmith ételmezésének kérdése meg van oldva. Világos, hogy ezentul az angolok is lövöldözni fogják a városukat, s ilyen módon juttatnak benlevő bajtársaiknak táplálékot. Elérkezett a kenyér-kartácsok, a viz-shrapnellek, a szalonna-haubiczok ideje, s ha valaha, úgy most repülhetnek az ember szájába a sült galambok. Végül aztán pénzt is lőnek majd be, s ezzel egyuttal igen figyelemreméltó erényre tanítják meg az angol katonákat, akiknek minden krajczárt előbb a fogukhoz vernek, mielőtt odaadnák nekik. Vagyis Ladysmith körül vidám az élet. A tiszteknek frakkjuk, pezsgőjük, csokoládéjuk, karácsonyfájuk, puddingjuk van s ha mindez nagyon megterhelné a gyomrukat, a szíves búrok még igazi bombát is küldenek, emely, tudvalevőleg, Cascara-Sagrada legnagyobb bombáit is felülmúlja hatás dolgában.

SZINHÁZ.

Félemberek és fél-főpróbák. Malonyay Dezső *Félemberek* című darabjának, ma, pénteken este, mikor *A Hét* — a kettős ünnep miatt egy nappal korábban — megjelenik, van a bemutató előadása. Az intendánsnak ugyan kivételesen, a szerző kívánságára, megengedni méltóztatott, hogy a főpróbára a sajtó eljöhessen, a magunk részéről azonban nem kérünk e kivételes jóakarathatból. Respektáljuk *A tilos a bemenet* felírást, amely épülő vagy dűledező házak kapujára szokott kifüggesztve lenni. Vagy van főpróba, vagy nincs. Ha van, akkor legyen mindig (mert a sajtó egyszerre nem lesz lágy kenyér, ha Malonyayról van szó), vagy ne legyen s akkor még a szerző kívánságára se lehessen. Azért a főpróbára szóló meghívót tisztelettel félretettük, s a Malonyay darabjáról nem referálunk.

Millöcker. Karmester volt, de meg tudta tagadni ezt a mesterségét. Operettejeiben messziről elkerülte az utszéli dalt: e tekintetben kényesebb volt Straussnál és Suppénál is. Ez a két zeneszerző volt Ausztriában majdnem egy félszázadon át a legnépszerűbb, ketten tehát sokkal több olcsó effektust engedhettek meg maguknak, mint a küzködő Millöcker. Mi a »Boszorkányvár«-at tartjuk az elköltözött mester legfinomabb művének; a »Koldusdiák« — egy későbbi darabja — megszerezte neki is a teljes népszerűséget, itt aztán megkezdődött a hanyatlása. A felső-ausztriai és stájer népdalokat filigrán művészettel dolgozta föl és idealizálta: ezzel érdemes és elmés munkát végzett, bár különben nem szeretjük az ingujjra vetkőzött, pityókás zenét.

Művészet.

A bártfai bástyák.

Ahogy az ősiségre való hivatkozhatás az urak kiváltsága, úgy a régi dolgok kultusza is uri passzió. Urnak való, ha a mult idők emlékeinek az őrizetére terjed ki, nemkülönben akkor is, ha műtárgyak konzerválását jelenti, mert csak ur tudja ezt kibírni. A művészet bizonyos, hogy nagy dolog; de velejében mégis csak luxus, amelynek első feltétele a fölösleg és ha nekem — teszem — van egy renaissance-korbeli pohárszékem, mely remek faragványokkal ékes és nemes izlésben tervezett munka, de a fája megkorhadt vagy modern edényeim nem férnek bele: urnak és gazdag embernek kellene lennem, hogy el ne adjam, hanem megtartsam disznek egy másik, talán kevésbé szép, de újabb és praktikus szekrény mellett.

Hogy a pohárszékkel így járjak el, mindenki természetesen tartja; de ha nem butorról, hanem régi kastélyról vagy akár kazamatás bástyáról van szó, mindjárt más a vélemény. Holott egy-egy butor csak kicsi teher, még az ódon ház, annak, akinek nincs más hajléka, örök bajok otthona. Mi volna természetesebb, mint hogy akit a sors nem osztott be még a kisebb fajta nábobok osztályába sem, elbontatja a régi épületet és újat építtet a köveiből, szellőset, egészségeset, jól záródó ablakokkal, fürdőszobával meg mindazzal, amit a haladó technika a jó lakás céljaira kieszelt? Ime azonban ez nem szabad, sőt ha netán az idő akarná elvégezni, amit az emberkéz siettetne: a rombolást, előáll az állam és reáparancsol a tulajdonosra, hogy reparáltassa az épületet. Ahelyett, hogy az ember hasznát látná a birtokának, még inkább terhet vet a nyakába.

A külföld példája után indulva ugyanis így rendeli ezt a kormány a bártfaiakhoz intézett epistolában. Mert a derék bártfaiak egész maig ott tartottak, ahol néhány száz év előtt a római urak. Ezek a Colosseum köveiből építették palotákat, a bártfaiak régi bástyákról hordtak anyagot szerényebb házukhoz, mignem a miniszter most betiltja ezt az olcsó gazdálkodást, sőt megtagadja, hogy az illető tulajdonosok ezután a bontás helyett a conserváláson fáradozzanak.

Nekünk, akiknek nincsenek régi házaink se Bártfán, se másutt és akik szeretjük azt a multat, mely messzebb nyulik a tegnaphál: nagyon tetszik ez a miniszteri rendelet. Mi, siklakók, akik folyton apróbb-nagyobb modern épületek között járunk, vonzódunk a régiséghez, hát még ha szép is az és javaljuk a fentartását, különösen nálunk, hol olyan ritka a nemes patina; de mégis úgy tetszik, hogy valami visszásság van ebben a kötelező művészetpártolásban. Nemcsak annyiban, hogy akik eddig birtokosok voltak, ezután adósok lesznek: kamatfizetők az ősök költekezése után, — ezt némiképen olybá is vehetjük, mint az örökösödési rendszer reformjának vagy a régi javak saecularisálásának kezdetét, amely tökéletlen ugyan, mert jogokat ad az államnak, kötelezettséget azonban nem ró rá, de mégis eltérés az eddigi usustól, — hanem visszás azért is, mert mintha a művészet tulbecsülése nyilatkoznék meg benne.

És ez a tulbecsülés egyszersmind lebecsülés is. Tulbecsülés tudni illik, mert olyan jelentőséget tulajdonít a régi építőmesterek sgraffitonak meg fantasztikus párkánydiszeinek, mintha nem is eszközök volnának a szemgyönyörködtetésére, amelyek csak addig valók, amíg nem emészti fel materiális értéküket, hanem végcéljai az iparkodásnak, mely, miután beléjük raktározott egy

csomó energiát, ugyanennyit vagy még többet fordítson a fentartásukra is; lebecsülése pedig a művészetnek annyiban, hogy a régi formákhoz való ragaszkodással ellenszegülni látszik az új alkotásnak és a megtartás hangoztatása mögött lemondás lappang a művészi képesség szabadságáról... Mindebből pedig nem az következik, hogy hordják le a bártfai bástyákat, — nekünk, akik nem vagyunk érdekelt felek és vonzódunk a multhoz, kedvünkre van a megmaradásuk — de úgy találjuk, hogy az elv tulságot foglal magában. Végre is, a művészet nem gerincze a társadalomnak, hanem ornamentikája, mely hozzá idomul a vázhoz, ami annyit jelent, hogy egyfelől nem való a művészetet fölébe helyezni az élet szükségének, másfelől pedig káros a multhoz való elfogult ragaszkodással feszélyezni a fejlődést, holott a kormány rendeletéből mindkettőt ki lehet olvasni.

Sector.

IRODALOM.

Bárony István új könyve. Nincs írónk, aki rajongóbb hive, szabatosabb observálója és művészibb tolmácsolója volna a természet életének, mint Bárony István. Tehetségének legjavát az erdők és mezők világának szentelte és írói alkotásainak legszebbjeit ez a világ sugalmazta. Ami azonban szembe-tűnik Bárony István természet-kultuszában, az — hogy úgy mondjuk — a metaphysika hiánya. Semmi sincs benne a pantheistából, aki a láthatatlan isten megnyilvánulását látja a természet jelenségeiben és aki előtt az istenségnek nemcsak műve, de egy-egy része a fűszál és a szikla, a rohanó patak és a méltóságosan zugó erdő; a mystikus hajlamu atheisták e vallása idegen dolog Bárony Istvántól. Nem is menedék neki a természet a társadalmi élet unalma után, hanem egyszerűen az erők és az élet nagy színjátéka, melyhez odavonzza lelkének szabad hajlama és amely leköti, mint vadásztermészetének igazi atmoszférája. A rejtelmes agensek megsejtésének hiánya és a vadász-szem ezer részletre kiterjedő biztossága adja meg karakterisztikonját az ő természetleírásainak, melyekben csodálatosan éles megfigyeléssel és a változások precíz kifejezésével suggerálja olvasóinak az írásból való látást. Új könyve: a *Természeti és vadász-képek* teljében mutatja ezeket a tulajdonságait, előnyeit és kiválóságait. Egy sereg élettel telt és apróra kidolgozott jelenet a természet műhelyéből, melyek bizonyára kedves ajándékul jönnek a rustikus világ kedvelőinek. A diszes formatumu könyvet, melyet az *Athenaeum* adott ki, egy csomó finom kivitelű rajz is ékesíti.

Kettős varázs. Regény. Irta: Dénes Tibor. Budapest 1899. Singer és Wolfner könyvkereskedése. Ára? — Ez a könyv, melylyel új ember kopogtat az irodalom ajtaján, valójában csak exordiuma egy regénynek, de olyannak, amelyet nem érdemes megírni — hanemha valami nagy tehetségnek. Világosabban szólva: a témája olyan, hogy nem a tartalmából, hanem az író kiválóságától függ az érdekessége. A leleménye sem más és ha valami megmenthetné, úgy csak a kidolgozás ereje. Valami kezdő író egyizben azzal a kérdéssel fordult Dumas-filshez, hogy nem mondhatna-e neki valami jó drámatárgyat? Dehogy nem — felelt Dumas — kitűnő сюжет adhatok önnek. Ime: Gusztáv szereti Emiliát, Emília szereti Gusztávot, de a szülők nem akarnak bele egyezni a házasságba, végül azonban Gusztáv mégis megkapja Emiliát. Pompás tárgy — csak meg kell írni!... Nos, a témának ebbe a kategóriájába tartozik a *Kettős varázs* meséje is: kitűnőnek lehet kitűnő — csak meg kell írni, ami annyit jelent, hogy csak a megírás módja ad neki értéket. Arról szól, hogy mint ingadozik Horváth László szerelme a felesége meg egy courtisane között, ami a sok feldolgozástól meglehetősen disqualifikált casus és csak erős írói egyéniség tud friss életet önteni bele. Ime azonban Dénes Tibornál még a próbálkozásig sem jut a dolog. Könyve

csak hossza nyult bevezetés, melynek ott szakad vége, amikor Horváth László belekerül a dilemmába, hogy válasszon a felesége és a szeretője között. Az író megáll a voltaképeni regény kapujánál és, őszintén szólva, nem is sajnáljuk, hogy így cselekszik. Amit elmond, nem ébreszt kedvet, hogy tovább is kalauzoltassuk magunkat vele. A banális reflexiók, a kölcsönvett gondolatok és pszichológiájának sekélyessége már eleve is meggyőznek, hogy a továbbiakban sem lenne semmi mondanivalója, ellenben a hangja elég kellemetlen, hogy e gyöngéket el ne felejtjük neki. Bizonyos könnyedsége van az írásban, de bántó a sok közbeszurt utszéli szellemesség, naiv kérkedésnek tűnik fel a lóismerő ember megjegyzéseinek tulságosan bő kirakata és mindenekfelett visszatetszik a főalak lelki arroganciája, mely a pesszimizmust affektálja, holott csak a gondolkodás gyöngédtelensége. Roppant lenézi az embereket, de csak azért, mert nem tudja megérteni őket. Magát fölöttük állónak hiszik, noha erről semmi dokumentummal sem szolgál és folyton szemünkre veti a hypokrizist és szigorúan elítéli a haszonlesést, holott szegénynek lenni oly kellemetlen, hogy nem lehet rossz néven venni, ha az ember szabadulni akar ebből az állapotból. A *Kettős varázs* szerzője még nagyon fiatal ember lehet, hogy az indulgentiája ennyire sem terjed ki, — ha idősebb lesz és többet megért, talán majd beletanul a türelmességbe.

HETI POSTA.

Január elsején kezdődött lapunknál az új félév. Tisztelettel kérjük olvasóinkat, hogy előfizetésüket mielőbb megújítani sziveskedjenek.

Együttal figyelmeztetjük előfizetőinket, hogy január elsejével a kötelező koronaszámítás lépett életbe, s így kérjük őket, hogy az előfizetési postautalványokon az összeget koronaértékben írják ki.

Előfizetési feltételek: egész évre 20 korona, fél-évre 10 korona, negyedévre 5 korona. Mutatványszámok ingyen.

*A HÉT szerkesztőse és kiadóhivatala,
VII. ker. Alsó-Erdősor 3.szám*

Ilona. A hiányzó számokat szívesen elküldjük Önnek, hanem előbb üzenje meg teljes nevét, lakását stb. »Deinen Namen will ich wissen, deine Heimath, deine Sippschaft.« Másképp a posta nem tudja expedálni. Az Emma asszony incognitóját mi nem szellőztethetjük. Sok szép asszonyra ráfogjuk, hogy ő az. Legutóbb László Albertné vették gyanuba, de mondhatjuk, ártatlanul. Mert László Albertné elmés és kedves asszony ugyan, de Emma asszonymal egyáltalában nem azonos. Azt azonban, hogy Emma asszony szakállt viselne, ezennel hivatalosan dementáljuk. Még egy bajszka se igaz abból.

Arad. A jubiláris szám borítékán megjelent arckép Strelisky fotográfiája után készült, akinek neve tévedésből maradt le. Kiss Józsefnek ez legújabb és legjobb fényképe, de Streliskynek is.

Versek. Annnyian jöttek. Egy ház, egy garma, egy papirkosár vers Minek írják? Kinek írják? Hát kerek e világon nincs más lap, hogy mind ide özoilenek? Mi bolond fővel bele is nézünk, bötü-zünk is bennük. De mind olyan okosak, olyan hidegek, annyi bennük a pugris-bölcsesség és olyan szemérmetlenül lopnak! Ha valaki pénzt lop, ékszer lop, protekció útján állást lop, barátság révén szerelmet lop: azt mind értjük. De hogy valaki, aki mindent lophet, éppen versek lopására vetemedik, azt nem tudjuk megérteni.

Feerie. Köszönettel vesszük tudomásul, hogy írtó hadjáratot indított a »leihbibliotékáriusok« ellen. Csak kitartás és szigorúság. Ahogy az ember nem adja kölcsön a saját eszméit, úgy nem szükséges a másét sem kölcsönbe adni.

Nem közölhetők: Telen. — Új század. — A hódító. — Rimek.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **KISS JÓZSEF.**

Főmunkatárs: **KÓBOR TAMÁS.**

Selyem-blousok 2 frt 40 krtól

6
feljebb — 4 méter! postabér és vámmentesen szállítva! Minták postarordultával küldetnek; nemkülönben fekete, fehér és színes »Henneberg-selyem« 45 krtól 14 frt 65 krig méterenkint.

Henneberg G. selyemgyárak (cs. és k. udv. szállító) Zürichben.

Budapest, 1900. Az Athenaeum irodalmi és nyomdai r.-t. betűivel.

A budapesti városi villamos vasut részvénytőkéjét 10 millió koronáról 12 millió koronára emelte föl. 10,000 darab 200 koronás részvény kerül piacra, s a régi részvényesek közül azok, akiknek öt részvényük van egy új 324 koronás árfolyamú részvényre tarthatnak igényt.

Mégis csak legjobb a flumei csokoládé és cacao. Az előkelő magyar közönség kizárólag ezt a kitűnőnek elismert hazai készítményt használja.

Budapesti villamos városi vasut részvény-társaság.

Hirdetés.

A budapesti villamos városi vasut részvénytársaság 1899. évi április hó 14-én tartott VIII-ik rendes közgyűlése által a társaság igazgatóságának adott felhatalmazás és kereskedelemügyi m. kir. miniszter ur ő nagyméltóságának 1899. évi december hó 31-én 88.957/1899. sz. a. kelt magas engedélye alapján ezennel közhírré tétetik, hogy a társaság 5 millió forintnyi alaptőkéje 6 millió forintra felemeltetik, mely czélból 1 millió forint névértékű 10.000 darab új részvény kerül kibocsátásra a következő módokatok szerint:

1. Kibocsátatik 10.000 darab 100 frt (200 korona) névértékű, az 1900. évi osztalékról szóló szelvényekkel ellátott részvény 324 korona árfolyamon, mely részvények az 1900-ik üzletévtől kezdve vesznek részt a társaság nyereségében.

2. A régi részvényesek *elővételi joga* olyképp biztosittatik, hogy minden öt régi részvény, illetőleg élvezeti jgy birtoka egy 324 korona árfolyamu új részvény átvételére jogosít.

3. Az elővételi jog gyakorlása 1900. évi január hó 8-tól bezárólag január hó 16-ig az angol-osztrák bank budapesti fióktelepének pénztáránál (V., Fürdő-utca 6. földszint) d. e. 9—12 óráig bejelentendő. Azok a részvényesek, kik ezt az elővételi jogot érvényesíteni kívánják, felhivatnak, hogy részvényeiket, illetőleg élvezeti jegyeiket a fenti határidőn belül, a jelzett helyen, kettős jegyzék mellett, — melyek ugyanott díjmentesen adatnak ki — bemutatassák és minden új részvényért 324 koronát és a 200 korona névérték után 1900. január 1-től számítandó 5%-os folyó kamatot lefizessenek. A régi részvények, illetőleg élvezeti jegyek az elővételi jog gyakorlást kitüntető lebélyegzés után azonnal visszaadatnak és az új részvények is azonnal kiszolgáltatnak.

Részjegyek nem adatnak ki.

4. Részvényesek, kik részvényeiket, illetőleg élvezeti jegyeiket a jelzett határidőn belül be nem mutatják, elővételi joguktól elesnek és azt később nem gyakorolhatják.

Budapest, 1900. évi január hó 5-én.

**A budapesti villamos városi vasut
r.-t. igazgatósága.**

Kurczk & Tsa

Photozinkografiai
műintézetek

készíti a legjobb
Clichéket
mindennemű-
nyomtatványhoz

Budapest, VIII. Szentkirályi-utca-13